

**ERGENLERDE ÖZ DENETİM BECERİLERİ ALGILANAN
EBEVEYN TUTUMU VE SOSYAL DIŞLANMA ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ**

Ümmü Gülsüm KAYA

Yüksek Lisans Tezi

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL

AĞRI-2025

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

Ümmü Gülsüm KAYA

ERGENLERDE ÖZ DENETİM BECERİLERİ ALGILANAN
EBEVEYN TUTUMU VE SOSYAL DIŞLANMA ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL

JÜRİ ÜYELERİ

Doç. Dr. Eda GÜLBETEKİN

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜL CAN

AĞRI-2025

	LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	Doküman No	FR-211
		İlk Yayın Tarihi	26.02.2024
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa No	1/1

**ERGENLERDE ÖZ DENETİM BECERİLERİ ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMU VE SOSYAL DIŞLANMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
BELİRLENMESİ**

Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL danışmanlığında, Ümmü Gülsüm KAYA tarafından hazırlanan bu çalışma, 07/08/2025 tarihinde aşağıda isimleri belirtilen jüri tarafından değerlendirilmiş olup Hemşirelik Anabilim Dalı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Programı'nda yüksek lisans tezi olarak oybirliği (3) ile kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL	İmza :
Üye : Doç. Dr. Eda GÜLBETEKİN	İmza :
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜL CAN	İmza :

Yukarıdaki sonuç;

Enstitü Yönetim Kurulu .../.../... tarih ve / numaralı kararı ile
onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet TEYFUR
Enstitü Müdürü

	LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TEZ BENZERLİK RAPORU	Doküman No	FR-213
		İlk Yayın Tarihi	26.02.2024
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa No	< # > / < # >
Benzerlik Oranlarına Dair Beyannamedir			
Öğrenci Adı Soyadı	Ümmü Gülsüm KAYA		
Numarası	226052320		
Ana Bilim Dalı	Hemşirelik		
Bilim Dalı	Hemşirelik		
Programı	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği		
Danışman Unvanı Adı Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL		
Tez Başlığı	Ergenlerde Öz- Denetim Becerileri Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi		
Bölümler	Turnitin Sonucu	En Yüksek Değer	
Giriş	% 5	% 25	
Kuramsal Temeller/Kavramsal Çerçeve	% 23	% 30	
Materyal ve Yöntem	% 26	% 30	
Araştırma Bulguları	% 19	% 20	
Sonuç/Tartışma/Öneri	% 20	% 20	
TEZ (GENEL)	% 21	% 25	

04/09/2025

Yukarıda bilgileri yazılı tez çalışmasının benzerlik oranları Turnitin raporundan alındığı haliyle yazılmış olup tüm bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

İmza

Öğrenci Adı-Soyadı: Ümmü Gülsüm KAYA

İmza

Danışman Adı-Soyadı:

Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum **“Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri, Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi”** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

04 /09/2025

Ümmü Gülsüm KAYA

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
ŞEKİL VE ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 Problemin Tanımı ve Önemi	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Ergenlik Dönemi	5
2.1.1. Ergenlik Döneminde Gelişim	6
2.2. Ergenlerde Öz-Denetim	12
2.3. Ergenlik Döneminde Algılanan Ebeveyn Tutumu	14
2.3.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu;	16
2.3.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu;	17
2.3.3. İlgisiz ve Kayıtsız Anne-Baba Tutumu;	17
2.3.4. Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu;	18
2.3.5. İzin Verici Anne-Baba Tutumu;	19
2.3.6. Tutarsız ve Kararsız Anne-Baba Tutumu;	19
2.3.7. Mükemmelliyetçi Anne-Baba Tutumu;	20
2.3.8. Reddedici Anne-Baba Tutumu;	20
2.4. Ergenlerde Sosyal Dışlanma	21
2.5. Çocuk Sağlığı Hemşirelerinin Çocuklar Üzerindeki Rolü ve Önemi	23
2.6. Araştırmanın Soruları	25
3. MATERYAL ve YÖNTEM	26
3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	26
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	26
3.3.1. Araştırmanın Dahil Edilme Kriterleri	26
3.3.2. Araştırmanın Dışlanma Kriterleri	27
3.4. Veri Toplama Araçları	27
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	27

3.4.2. Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği.....	27
3.4.3. Anne-Baba Tutum Ölçeği.....	28
3.4.4. Ergenler İçin Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçeği.....	29
3.5. Verilerin Toplanması.....	29
3.6. Verilerin Analizi.....	29
3.7. Araştırmanın Etik Boyutu	30
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği	31
4. BULGULAR	32
5. TARTIŞMA	43
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	52
KAYNAKÇA	56
EKLER.....	73
ÖZ GEÇMİŞ.....	85

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ERGENLERDE ÖZ DENETİM BECERİLERİ ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMU VE SOSYAL DIŞLANMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
BELİRLENMESİ

Ümmü Gülsüm KAYA

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL

2025

Amaç: Ergenlerde öz-denetim becerileri, algılanan ebeveyn tutumu ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Materyal ve Yöntem: Araştırma tanımlayıcı tipte yapılmıştır. Araştırma Mayıs 2024 – Haziran 2025 tarihleri arasında, Ağrı il Merkezine bağlı 3 lisede yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini; Ağrı il Merkezinde bulunan 24 lisenin öğrencileri oluşturmuştur ve basit rastgele örnekleme yöntemi ile 3 liseden seçilen 430 lise öğrencisi de araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma 400 öğrenci ile tamamlanmıştır. Araştırma verileri; Kişisel Bilgi Formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenlerin Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ve Ergenler için Ostrasızlık ile toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS paket programında tanımlayıcı analizler, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans (ANOVA), grup varyanslarının homojen olmadığı durumlarda Welch ANOVA ve pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Analizlerde $p < 0.05$ (%95 güven aralığı) anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Bulgular: Araştırmada ergenlerin Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin "Kabul/ilgi" alt boyut puan ortalaması 17.10 ± 4.11 , "Psikolojik özerklik" alt boyut puan ortalaması 19.93 ± 4.19 , "Denetleme" alt boyut puan ortalaması 25.52 ± 5.20 , öz-denetim becerileri ölçeğinin "özdenetim başarısı" alt boyut puan ortalaması 48.48 ± 8.59 , "özdenetim başarısızlığı" alt boyut puan ortalaması 32.48 ± 6.62 Ostrasızlık Ölçeğinin "önemsenmeme" alt boyut puan ortalaması 8.65 ± 4.12 , "dışlanma" alt boyut puan ortalaması 20.37 ± 5.78 ve ölçek toplam puan ortalaması 29.03 ± 5.31 olarak saptanmıştır.

Sonuç: Ergenlerin algıladıkları anne- baba tutumlarında ‘‘kabul/ilgi’’ artıkça öz-denetim başarısı azalmakta ve sosyal dışlanma artmaktadır. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarında ‘‘psikolojik özerklik’’ artıkça öz-denetim başarısı artmaktadır. Ergenlerin z denetim başarısı artıka sosyal dışlanmaları azalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Tutumları, Ergen, z-Denetim, Sosyal Dışlanma.

ABSTRACT

Purpose: To determine the relationship between self-control skills, perceived parental attitudes and social exclusion in adolescents.

Material and Method: The research was conducted as a descriptive and cross-sectional relationship-seeking type. The research was conducted between March 2024 and June 2025 in 3 high schools in the provincial center of Ağrı. The universe of the study consisted of students from 24 high schools in the provincial center of Ağrı, and 430 high school students selected from 3 high schools using simple random sampling method constituted the research sample. The research was completed with 400 students. Research data were collected using the Personal Information Form, Parental Attitude Scale, Adolescent Self-Regulation Skills Scale, and Ostracism for Adolescents. In the data analysis, descriptive analyses, independent samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and in cases where group variances were not homogeneous, Welch ANOVA, Pearson correlation and regression analysis were used in the SPSS package program. The significance level of $p < 0.05$ (95% confidence interval) was used in the analyses.

Findings: In the study, the mean score of the adolescents in the Parental Attitude Scale's "Acceptance/Care" sub-dimension was determined as 17.10 ± 4.11 , the mean score in the "Psychological Autonomy" sub-dimension was determined as 19.93 ± 4.19 , the mean score in the "Control" sub-dimension was determined as 25.52 ± 5.20 , the mean score in the "Self-Control Success" sub-dimension of the Self-Control Skills Scale was determined as 48.48 ± 8.59 , the mean score in the "Self-Control Failure" sub-dimension was determined as 32.48 ± 6.62 , the mean score in the "Disregard" sub-dimension of the Ostracism Scale was determined as 8.65 ± 4.12 , the mean score in the "Exclusion" sub-dimension was determined as 20.37 ± 5.78 and the total score mean of the scale was determined as 29.03 ± 5.31 .

Conclusion: As adolescents' perceived parental attitudes of "acceptance/involvement" increase, their self-regulatory success decreases and social exclusion increases. As adolescents' perceived parental attitudes of "psychological autonomy" increase, their self-regulatory success increases. As adolescents' perceived self-regulatory success increases, their social exclusion decreases.

Keywords: Parental Attitudes, Adolescent, Self-Control, Social Exclusion.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim boyunca, benden bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen, çalışmalarımın tamamlanabilmesi için her türlü şartı sağlayan ve bana her zaman her türlü desteği sunan çok değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ela Varol’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Doç. Dr. Eda Gülbetekin’e ve Dr. Öğrt. Üyesi Fatma Gül Can’ a teşekkürlerimi sunarım.

Eğitimimin her aşamasında her türlü destekleriyle beni hiç yalnız bırakmayan aileme teşekkür ederim. Ayrıca da çalışmaya katılan tüm bireylere ve ailelerine teşekkürlerimi sunarım.

04/09/2025

Ümmü Gülsüm KAYA

ŞEKİL VE ÇİZELGELER DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Testi Sonuçları.....	30
Tablo 2. Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı	32
Tablo 3. Ergenlerin Ölçek Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	34
Tablo 4. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	35
Tablo 5. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	38
Tablo 6. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	40
Tablo 7. Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ve Ergenler İçin Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçekleri ve Alt Boyutları Arasındaki İlişki	42

1. GİRİŞ

1.1 Problemin Tanımı ve Önemi

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlanmaktadır (Çıtak, 2021). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bu dönemi yaşa göre tanımlayarak 10-19 yaş aralığını “ergenlik”, 10-24 yaş aralığını ise “gençlik” dönemi olarak sınıflandırmaktadır. Bu iki dönemin yaş gruplarının kesişmesi nedeniyle 10-24 yaş aralığındaki bireyler “genç insanlar” olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2017). Ergenlik süreci; biyolojik büyümenin yanı sıra, duygusal, cinsel ve psikososyal gelişimin de yaşandığı bir evredir. Bu süreç, bireyin kimlik kazanımının olduğu, bağımsızlık geliştirme ve toplumsal anlamda üretken bir birey olma yönünde önemli adımlar attığı bir dönemdir (Derman, 2008). Ergen birey, fiziksel ve psikolojik değişimlerin yanı sıra ailesi ve arkadaş çevresiyle olan ilişkilerini yeniden yapılandırmak zorundadır. Bu bağlamda, ergenin psikolojik dayanıklılığı ve içsel dengeyi sürdürebilme becerisi, bu dönemin sağlıklı bir şekilde geçirilmesinde de büyük önem taşımaktadır (Turgut & Çapan, 2017).

Psikososyal gelişim açısından ergenlik süreci, üç temel evrede incelenmektedir: erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik (Chambers, 1995). 10-14 yaşlar arası erken ergenlik dönemidir. Bu dönemde ikincil cinsiyet karakterleri görülmeye başlar. Bu dönemin öne çıkan özelliği, puberteyle birlikte başlayan biyolojik değişimlerin yarattığı stresle başa çıkma çabalarıdır. 15-17 yaşlar arası orta ergenlik dönemidir. Bu dönemin başlıca özelliğini bütün olarak kişiliğin oluşması ve bağımsızlık kazanımı oluşturur. Ayrıca bireyin soyut düşünme yetisinin de geliştiği bir dönemdir. Bu süreçte birey, deneyimlerinden anlam çıkarma, genelleme yapma ve cinsel kimliğini şekillendirme eğilimindedir. 18-21 yaş arası geç ergenlik ise fiziksel büyümenin tamamlandığı, bireyin artık geleceğe dair hedefler belirleyip uygulama becerisi kazandığı ve çevreye uyumun arttığı bir dönemdir (Parlaz vd., 2012). Ergen bireyin çevreye uyum sağlayabilecek düzeye gelmesinde öz denetim kavramı büyük önem taşımaktadır (Aslan, 2019). Öz-denetim, bireyin çevresiyle daha dengeli ve uyumlu ilişkiler kurabilmesini sağlayan, içsel düzenleme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bireyin ani tepkilerini kontrol altına alabilmesi, dürtüsel davranışlarını bastırabilmesi ve sosyal ortama uygun biçimde davranışlarını şekillendirebilmesi anlamına gelmektedir (Karataş & Duyan, 2020).

Öz-denetim becerileri bireylerin sağlıklı ve uyumlu bir kişiliğe sahip olabilmesi için oldukça önemli olup bireyin psikolojik, fiziksel ve sosyal gelişimine katkı sağlar. Ayrıca bireylerin bir amaç edinmelerine yardımcı olur (Han, 2023). Ergenlerde farklı davranış şekillerinin meydana gelmesinde öz-denetimin düşük ya da yüksek olması etkilidir. Örneğin, yüksek öz-denetime sahip insanlar hedeflerine ulaşma konusunda daha kararlı ve motive iken, düşük öz-denetime sahip bireyler bu davranışları külfetli olarak algılayabilmektedirler (Özgül, 2017). Türkeş (2004), bu becerinin gelişiminde aile denetiminin önemine dikkat çekerek, güçlü bir ebeveyn takibinin öz-denetimi olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir.

Yaşamımızın her döneminde ebeveynlerin hayatımızdaki yerleri oldukça önemlidir. Ergenlik döneminde bireyin ebeveynlerinden uzaklaşıp, çevreye yönelme isteği artsa da bu süreçte ergenlerin, ebeveynleri ile ilişkilerini güçlü bir şekilde devam ettirmeleri gerekir (Yavuzer, 2005). Kocayörük (2010), ebeveynlerin tutumları kadar çocuklarıyla kurdukları kaliteli ilişkinin de benlik saygısı, öz-kabul, sosyal uyum ve akademik başarı gibi önemli faktörler üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Smith vd. (2002), ise ailenin bu gelişimsel süreçte temel bir sosyal destek kaynağı olduğunu; güvene dayalı, açık ve olumlu ilişkilerin, ergenin sağlıklı bir şekilde yetişkinliğe geçişine büyük katkı sağladığını belirtmektedir.

Ergenlerin sosyalleşmelerinin ve özerkliklerinin desteklenmesi için ebeveynlerin benimsedikleri ana-baba tutumları çocukluk dönemindeki gibi ergenlik döneminde de büyük bir öneme sahiptir (Damarlı, 2006). Anne-baba tutumları üzerine yapılan kuramsal çalışmaların temel taşlarından biri olan Baumrind (1972), ebeveyn tutumlarını üç temel kategori altında sınıflandırmıştır: izin verici (permissive), demokratik (authoritative) ve otoriter (authoritarian). Bu sınıflandırma, sonraki çalışmalara yön vererek literatürde önemli bir yer edinmiştir. Baumrind'in bu kuramı daha sonra Maccoby ve Martin (1983) tarafından genişletilerek, anne-baba tutumları "talepkârlık/denetim" ve "duyarlılık" olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Bu iki boyutun kesişimiyle ortaya çıkan dörtlü modelde; izin verici-hoşgörülü, izin verici-ihmalkâr, demokratik ve otoriter olmak üzere dört farklı ebeveyn tutumu tanımlanmıştır. Bu modele göre otoriter ebeveynler, çocuklarından yüksek düzeyde talep ve itaat beklerken, duyarlılık ve kabul gösterme konusunda yetersizdirler. Demokratik ebeveynler hem çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlıdır hem

de gerekli sınırları ve denetimi sağlarlar. Bu iki tutum arasındaki temel fark, ebeveynin çocuğuna duyduğu ilgi ve sergilediği destekleyici yaklaşımda ortaya çıkmakta ve çocukların psikososyal gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır (Yılmaz, 2000). Yapılan araştırmalar, otoriter anne-baba tutumuyla yetişen ergenlerin problemli davranışlar sergileyebileceğini veya bu tür davranışları benimseyebileceğini göstermektedir. Akademik başarıları olumlu olsa da bu ergenlerde düşük özsaygı, yüksek düzeyde endişe ve sorunlarla başa çıkmada yetersizlik gibi problemler gözlemlenmektedir (Şendil, 2003). Demokratik yaklaşım ise, çocuğun özerkliğini desteklerken otorite ve kuralların varlığıyla çocuğa sorumluluk almayı öğretir. Böylece ergen, sadece dıştan denetimli bir birey olmaz (Sümer vd., 2010).

İzin verici ebeveynler ise çocuklarına karşı ılımlı ve ilgilidirler. Ancak aynı zamanda fazlasıyla hoşgörülüdürler. Bu ebeveynler çocuklarının karar alma aşamalarında inisiyatif almaz, kararların uygulama aşamasına hiçbir şekilde karışmaz. Özetle bu tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında saldırganlığa yatkınlık ve sorumsuz davranışlar gibi sonuçlar gözlenebilir. Öte yandan bazı araştırmalar, izin verici ebeveyn tutumlarının ergenlere karar alma süreçlerinde özgürlük tanıyarak onların psikolojik özerkliklerini geliştirmelerine katkı sağladığını da ortaya koymaktadır (Sarıkaya, 2023).

İnsan sosyal bir varlıktır ve hayatta kalabilmesi, hayatını sürdürebilmesi için sosyal alanda var olması ve grup içinde bulunması ona birçok avantaj sağlamaktadır (Macit, 2023). Sosyal hayatta kalma aynı zamanda psikolojik sağlamlığı da destekleyen bir unsurdur. Ancak, sosyal ilişkiler kurma ve bu destekten yararlanma noktasında bireyler zaman zaman çeşitli engellerle karşılaşabilirler. Bu durumdan yola çıkılarak ele alınan sosyal dışlanma kavramı; bireyin başka bireylerle ilişki kurmaması ya da grubun dışında tutulması olarak tanımlanmaktadır (Işık & Çelik, 2020). Sosyal dışlanma, yalnızca gündelik sosyal etkileşimlerde değil, aynı zamanda tarihsel süreçte yaşanan toplumsal çatışmalarda da kendini gösteren, insan topluluklarının ortak yaşamına ilişkin bir olgudur. Bu süreçte bireyler, kimi zaman dışlayan, kimi zaman ise dışlanan konumunda bulunarak her iki deneyimi de yaşamları boyunca tecrübe edebilmektedir (Solak & Teközel, 2019).

Toplumdan dışlanmak, bireyin sosyal bağ kurma ve aidiyet hislerini zedeleyerek psikolojik bütünlüğünü tehdit eder. Özellikle ergenlik döneminde sağlıklı sosyal ilişkilere duyulan ihtiyaç göz önünde bulundurulduğunda, dışlanma deneyimi bireyin psikososyal gelişimini olumsuz etkileyebilmekte ve uzun vadeli duygusal sorunlara zemin hazırlayabilmektedir (Akın vd., 2016). Ergenlik döneminde bir grubun üyesi olmak, ergen için büyük önem taşır. Bu nedenle, sosyal olarak dışlanan ergenlerde psikolojik stres yükü, hayal kırıklığı, üzüntü, sosyal reddedilme, aidiyet duygusunun eksikliği, öz-denetim eksikliği, problemlili davranışlar ve duygusal bozulmaların ortaya çıktığı belirtilmiştir (Santrock, 2014).

Ergenlik dönemi, çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olması nedeniyle; bireyin psikolojik, bilişsel, fiziksel ve sosyal alanlarda çok yönlü değişim ve dönüşümler yaşadığı kritik bir gelişim evresidir (Tetik, 2020). Bu dönemde bireyin kendisini duygu düşünce ve davranışlarını kontrol altına alma becerisi kişinin yaşamındaki ilk çevre olan ailesi ve ailesinin yaklaşımı ile daha sonra da sosyal çevresi ile olan ilişkileri ile şekillenmektedir (Kulaksızoğlu, 2022; Sümer, 2009).

Bu araştırmanın amacı, ergenlerde öz-denetim becerileri, algılanan ebeveyn tutumu ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ergenlik Dönemi

Ergen terimi, Batı literatüründeki “adolescent” kavramının Türkçedeki karşılığıdır ve kökeni, büyümek ve olgunlaşmak anlamlarına gelen Latince “adolescere” fiiline dayanmaktadır (Yavuzer, 2013). İnsan yaşamı, doğumdan ölüme kadar çeşitli evrelerden geçerek farklı özellikler sergileyen dönemlerden oluşur. Bu evreler arasında ergenlik, bireyin gelişim aşamalarının en önemli olanlarından biri olarak kabul edilir. Aynı zamanda, insan hayatında biyolojik ve psikososyal gelişimin en yoğun yaşandığı süreçtir. Ergenlik süreci her bireyde farklı hızlarda ve zamanlarda yaşanır, bu nedenle kişiden kişiye değişiklik gösterir (Parlaz vd., 2012). Ergenlik başlangıcı ise topluma, döneme ve bireysel özelliklere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Ergenliğin başlangıcı, bireylerin yaşadıkları iklim, beslenme ve sosyoekonomik koşullar, büyüme alışkanlıkları ve cinsiyet gibi faktörlerden etkilenebilir (Kulaksızoğlu, 2022).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), ergenliği 10-19 yaş aralığında tanımlarken (DSÖ, 2003), UNICEF ise ergenliği iki döneme ayırarak 10-14 yaş aralığını erken ergenlik, 15-19 yaş aralığını ise geç ergenlik olarak belirtmektedir (UNICEF, 2011). UNESCO ise ergenliği, 15-25 yaş aralığındaki gençlerden oluşan, genellikle eğitimlerine devam eden ve geçim konusunda sıkıntı yaşamayan bir grup insan olarak tanımlamıştır. UNESCO, ergenlik dönemini bu yaş aralığıyla tanımlarken, Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) ergenliği 12-25 yaşları arasında değerlendirmektedir (Taşçı, 2013). Ülkemizde ergenlik döneminin erkeklerde ortalama 12-14 yaşlarında, kızlarda ise bu süreç genellikle 10-12 yaşlarında başlar ve yaklaşık 21-24 yaşları civarında tamamlandığı kabul edilmektedir (Büyükgönenç & Törüner, 2012). Ergenlik döneminde meydana gelen tüm değişimler ve karşılaşılan sorunlar, bu döneme has özellikler taşır (Erbil vd., 2006). Dönemin başlıca özellikleri, bireylerde bağımsızlık arzusunun artması, cinselliğin gelişmesi, sosyal rollerin benimsenmesi, soyut düşünme becerisinin gelişmesi ve kimliğin bütüncül bir biçimde şekillenmesidir (Gürsu & Özçelik, 2022). Ergenlik, bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle olan ilişkilerini yeniden şekillendiren dinamik bir süreçtir (Avşar Arık, 2018). Ergenlik süreci, biyolojik gelişimle başlar ve fiziksel, ruhsal ve bilişsel

olgunlaşma ile son bulur (Yavuzer, 2013). Ayrıca bu süreç, farklı yönlerden ele alınması gereken kritik bir aşama olarak öne çıkmaktadır (Coşkun, 2024).

2.1.1. Ergenlik Döneminde Gelişim

Ergenlikte Fiziksel Gelişim

Ergenlik dönemi, bebeklikten sonraki insan gelişiminde en hızlı büyümenin yaşandığı ikinci evreyi oluşturur. Bu süreçteki fiziksel değişimler, duygusal, sosyal ve bilişsel olgunlaşmanın temelini atar (Yavuzer, 2015). Ergenlik döneminde, vücutlarındaki hızlı değişimlere uyum sağlamakta zorlanan bireyler, bu değişimleri kabul etmekte güçlük çektiklerinden dolayı çevrelerine karşı ani ve tepkisel davranışlar gösterebilirler (Arıkan vd., 2013). Bu süreçte dış görünüş, ergen bireyler için büyük bir önem taşır ve bu durum, kimliklerini oluştururken hem düşüncelerini hem de davranışlarını derinden etkiler (Kula vd., 2002). Bu dönemde bireyler için en büyük zorluklardan biri, bedenindeki hızlı değişimlere ayak uydurabilmektir (Senemoğlu, 2013). Ergenlik dönemindeki temel fiziksel değişimler arasında belirgin olan boy uzaması fiziksel büyümedir (Özgün, 2022). Bireyler, genellikle (3-5 yıl) gibi kısa bir zaman diliminde yetişkinlikteki antropometrik ölçülere ulaşırlar (Kınık, 2000). Bu dönemde büyüme ve gelişme önemli ölçüde hızlanır. Genellikle 11-16 yaşları arasında gerçekleşen ve 2-3 yıl süren bu sürece büyüme atağı denir (Tekgül & Uslu, 2005). Büyüme ve gelişme, çeşitli faktörlere bağlı olarak bireyler arasında farklılık gösterebilir. Sağlık ve beslenme durumu, genetik faktörler, ebeveynlerin eğitim seviyesi, iklim ve coğrafi koşullar büyüme ve gelişim üzerinde etkili olabilir (Kulaksızoğlu, 2022). Ergenlik döneminde erkeklerde ortalama 26-28 cm, kızlarda ise 23-28 cm arasında bir boy uzaması görülür. Erkeklerde fiziksel gelişim en hızlı 14-15 yaşları arasında gerçekleşirken, kızlarda bu süreç 12-13 yaşları arasında en yoğun şekilde yaşanır. Ergen bireylerde kilo artışı ise boy uzamasının en hızlı gerçekleştiği dönemi takiben yaklaşık altı ay sonra meydana gelir ve bu artış genellikle 20 kg (7-30 kg aralığında) olur (Tekgül & Uslu, 2005). Meydana gelen bu fiziksel gelişim, genellikle erkeklerde kızlara göre iki yıl geriden gelmektedir (Kulaksızoğlu, 2014). Ergenlik döneminde, iç organlar ve salgı bezlerinde büyüme gerçekleşirken, kemik, yağ ve kas kütlesinde de artış görülür (Parlaz vd., 2012).

Ergenlikte Cinsel Gelişim

Cinsel gelişim açısından ergenlik, başlangıcından itibaren yaklaşık dört yıl içinde bir çocuğun cinsel üreme yeteneğine sahip olmasını sağlayan fizyolojik olgunlaşma sürecidir (Smith vd., 2015). Bu süreç sadece anatomik ve fizyolojik işlevlerle sınırlı kalmaz; etik, kültürel ve ahlaki unsurlardan da etkilenir. Başka bir deyişle cinsellik, fiziksel görünümümüz, kişiliğimiz, tercih ettiğimiz ya da etmediğimiz şeyler ve sosyalleşme alanlarımız gibi birçok faktörle şekillenir (T.C. Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması [AÇSAP] Genel Müdürlüğü, 2009).

Cinsel değişimler iki kategoriye ayrılmaktadır. Birincil cinsiyet değişimi, üreme organlarındaki temel cinsel gelişimleri kapsar. İkincil cinsiyet değişimi ise ek cinsel gelişimler olarak adlandırılır. Bu süreçte, kız ve erkeklerde beden yapısındaki değişiklikler, yüzde ve vücutta sivilcelerin artması, ses değişiklikleri, vücut kıllanması, ter bezlerinin daha aktif hale gelmesi, göğüslerde tomurcuklanma, gırtlakta kıkırdaklaşma, cinsel rüyaların artışı ve cinsel olgunlukla birlikte vücut kokusunun belirginleşmesi ikincil cinsiyet değişimleri olarak ele alınır (Kulaksızoğlu, 2022). Kızlar ve erkeklerde cinsel olgunlaşmanın başladığını gösteren farklı cinsiyet özellikleri ortaya çıkar. Kızlarda ergenlik dönemine girişin en önemli işareti adet kanamasının başlamasıdır. Adet dönemi başladıktan sonra, 11-14 yaş aralığında yumurta üretimi devreye girer. Pubis ve koltuk altlarında kıllanma başlar, kızlarda kalçalar genişler, omuzlar daralıp yuvarlaklaşır ve göğüsler büyümeye başlar. Erkek ergenlerde penis ve skrotum büyümeye başlar, skrotumun rengi başlangıçta kırmızı olup zamanla koyulaşır. Bu dönemde spermin aktarımını sağlayan prostat bezleri gelişir, penis ve çevresinde kıllanma görülür, bıyık ve sakal çıkmaya başlar. Yüz hatlarında burun ve çene belirginleşir, omuzlar genişler ve kas dokusunda artış gözlemlenir (Dörtkardeş, 2023). Ergenlik döneminde, cinsel gelişimin bir parçası olarak bazı cinsel davranışların ortaya çıkması, cinsel aktiviteye olan ilginin artması ve çeşitli deneyimlerin yaşanması normal karşılanır (Walcott vd., 2008).

Ergenlikte Kişilik Gelişimi

Kişilik, bireyin doğumla başlayıp yaşamının tüm gelişim evrelerinde edindiği ve onu diğer insanlardan ayıran özellikler olarak tanımlanabilir (Özdemir vd., 2012). “Benlik” ve “kimlik” kavramlarını da kapsayan “kişilik” (personality) terimi, sözlük anlamı olarak Latince’de oyuncuların tiyatrodaki rol gereği taktıkları “persona” (maske) kelimesinden türetilmiştir (Köknel, 2005). Kişilik gelişimini inceleyen ilk kuramcılardan biri olan Freud’a göre, id, ego ve süperegö kişilik sisteminin ruhsal yapı unsurlarıdır ve bu üç yapı sürekli etkileşim halindedir. İd, doğuştan var olan yapıdır ve işlevi, temel biyolojik ihtiyaçların anında karşılanmasını sağlamaktır. Bu ihtiyaçların hemen giderilme isteği, haz ilkesine dayanır ve karşılanmadığında bireyde stres yaratır. Ego ise kişiliğin gerçekçi yöneticisidir. İd’i kontrol ederek içgüdülerin toplum tarafından kabul edilebilir bir yolla tatmin edilmesini sağlar. Süperegö ise bilinci temsil eder ve kişiliğin ahlaki yönünü denetler. Davranışların, isteklerin ve ihtiyaçların doğru ya da yanlış olup olmadığını sorgular (İnanç & Yerlikaya, 2012).

Freud kişilik gelişimini ardışık 5 farklı psikoseksüel evrede incelemiş ve çocuğun cinsel gelişim sürecini tanımlayan bu evreleri oral, anal, fallik, latent ve genital dönemler olarak adlandırmıştır (Mercan, 2010). Freud’a göre bu dönemlerin ilk üçü kişilik gelişiminde büyük önem taşır ve bu üç evreye pregenital dönemler de denir. Çocuk, bu dönemlerde kişilik özelliklerinin temellerini atar (Özkalp, 2003). Daha sonra latent dönem başlar, 7-11 yaş aralığını kapsar ve ergenlik dönemine kadar devam eder. Latent dönemde çocuğun ilgisi bilişsel becerilerin gelişmesiyle birlikte öğrenme ve sosyal beceriler kazanmaya yönelir (Aydın, 2006). Latent dönemi genital dönem takip eder. 11-13 yaşları civarında başlayan ve ergenlik dönemine denk gelen bu evrede, Freud’a göre çatışmaların temel kaynağı, toplumsal normlar tarafından bastırılan cinsel dürtülerdir. Sağlıklı ve destekleyici bir aile ortamı, ergenin bu dönemi başarılı bir şekilde atlatmasına yardımcı olur ve yetişkin kimliğinin gelişimini olumlu yönde etkiler. (Deniz, 2010).

Kimlik kavramını ilk kez Freud ortaya atmış olsa da, Erikson bu kavramı daha derinlemesine incelemiştir. Erikson’a göre (1956), ergenler ergenlik dönemi boyunca yetişkin rollerini deneyimleyerek bu rollere hazırlık yapar ve kazanılan

deneyimlerle olgunlaşır (Erikson, 1956). Erikson, kimlik krizinin ergenlik döneminde yoğun olarak yaşanmasına rağmen, kimlik oluşumunun yalnızca bu dönemde başlayıp bitmediğini, aksine yaşam boyu süren bir süreç olduğunu savunmaktadır (Marcia, 1966). Erikson, ergenlik dönemini “kimliğe karşı kimlik karmaşası” olarak adlandırmış (Santrock, 2012) ve bu süreci, çocukluk döneminde özdeşleşilen tasarımlar, roller ve değerlerin yeni ve daha kapsamlı bir kimlik yapılandırılması olarak tanımlamıştır (Usluca, 2019). Bu dönemde ergen, toplumdaki bireylerle güvenilir sosyal ilişkiler kurarak kimlik kazanmaya çalışır (Arslan, 2008). Erikson’a göre ergenin temel sorumluluğu, yeni bir ego kimliği (kişinin kim olduğu ve toplumsal düzende nerede yer aldığına dair bir duygu) geliştirmesidir. Kimlik, bireye toplum tarafından aktarılmaz ve yalnızca olgunlaşmanın bir sonucu olarak da ortaya çıkmaz. Aksine, bireysel çaba gerektirir. Kimlik, çocuklukta edinilen yetenekler, beceriler ve kişisel değişimlerin yeni, tutarlı bir çerçevede yeniden değerlendirilmesi ve düzenlenmesiyle oluşur. Erikson, bunu “güçlenen aynılığın ve sürekliliğin öznel bir duyumu” olarak tanımlar (Kulaksızoğlu, 2022). Ergen bireyin kendisinde hissettiği aynılık duygusunun, başkaları tarafından da aynı şekilde algılanmasıyla örtüşmesi, kimlik oluşumunun sağlıklı bir şekilde geliştiğinin en önemli göstergesidir (Derman, 2008).

Freud ve Erikson’un kuramlarında belirtildiği üzere, ergenlik dönemi kişilik gelişimi bakımından hayati bir evredir. Bu süreçte ergenler, kendi kimliklerini oluşturma çabasıyla kendilerine ait düşünce, duygu ve davranışları keşfederken çeşitli güçlüklerle karşılaşır. Kişilik gelişimi, çocukluk döneminde edinilen deneyimlerle başlar; çocukların aileleri ve yakın çevreleriyle kurdukları ilişkiler, kişiliklerinin temel yapı taşlarını oluşturur. Ergenlik ise bu gelişimin belirleyici bir aşamasıdır. Bu dönemde ergenler, kişilik özelliklerini anlamaya ve özgüvenlerini güçlendirmeye yönelik çabalar gösterirler (Düşünceli & Demirel, 2023). Kişilik gelişimi açısından benliğini arayan ve bu süreçte anlamaya başlayan ergenin, çevresiyle olan etkileşimi ve çevreyi algılama şekli de değişir. Ergen için çevrenin onayı ya da reddi büyük önem taşır (Temel & Aksoy, 2016). Aile ilişkileri, ebeveynlerin ergene karşı tutumu, öğretmenlerin yaklaşımı ve akranlar tarafından kabul görme ya da reddedilme, kişilik gelişimi üzerinde etkili faktörlerdir (Meydan, 2021). Aileler, ergenlerin özgüvenlerini artırmak, kendi fikirlerini dile getirmelerine olanak

tanınmak ve özgüvenlerini güçlendirmek için çaba göstermelidir. Aile ve diğer önemli yetişkinlerin sağladığı destek, bu süreçte ergenlerin daha sağlıklı bir kişilik gelişimi göstermelerine katkıda bulunabilir (Çetinkaya & Özyürek, 2023).

Ergenlikte Bilişsel Gelişim

Ergenlik dönemlerinde değişim yaşanan alanlardan biri de bilişsel gelişimdir. Bilişsel gelişim, bebeklikten yetişkinliğe kadar, zekâ, hafıza, dil, dikkat, algı, problem çözme ve akıl yürütme gibi zihinsel süreçlerdeki değişimleri tanımlar (Özgüngör, 2021). Jean Piaget, bilişsel gelişimi doğumdan başlayıp yetişkinliğe kadar süren dört ana evreye ayırmıştır. Bu evreler, duyuşal-motor dönem (0-2 yaş), işlem öncesi dönem (2-7 yaş), somut işlemler dönemi (7-12 yaş) ve soyut işlemler dönemi (12 yaş ve üzeri) olarak adlandırılır. Piaget'nin yaklaşımına göre ergenler, bilişsel gelişimin en ileri aşaması olan soyut işlemler dönemine dahil edilirler. Bu evre, farklı olasılıkları analiz etme ve soyut kavramlar üzerine düşünce yürütebilme becerisinin kazanıldığı aşamadır (Dinçel, 2006). Soyut düşünme yeteneği, ergenin artık hipotetik ve sistematik şekilde düşünebilmesi anlamına gelir. Bu dönemle birlikte, düşüncelerini varsayımsal temellere dayandırma, mantıksal düşünme ve analiz etme yetileri gelişir. Ergen, artık birden fazla şeyi soyut olarak birleştirebilir ve çoklu ilişkilendirme yapabilme becerisi kazanır. Bu süreçte, neden-sonuç ilişkisi kurma ve olayların ardındaki sebepleri anlama yetenekleri gelişir. Soyut düşünme dönemi, imalar ve benzetmelerin kavranmaya başladığı, atasözleri, deyimler ve metinlerin ana fikirlerinin daha kolay anlaşıldığı bir dönemdir (Dinçel, 2006).

Bu dönemde bireyin bilişsel yapısı, çocukluk döneminden farklıdır. Bilişsel olgunluğa ulaşmaya başlayan birey, soyut kavramları daha derinlemesine düşünür, daha karmaşık problemleri çözmeye çalışır ve farklı bakış açılarını anlamaya gayret eder. Ayrıca olaylara farklı perspektiflerden bakmaya ve ahlaki olarak daha gelişmiş bir sağduyuya sahip olmaya başlar (Flannery, 2006). Bu süreçte ergenler, yetişkinliğe adım atmaya hazır olduklarını düşünürler ve kişilik yapılarında, ahlaki anlayışlarında ve kendilerini algılama biçimlerinde temel değişiklikler yaşadıklarını ifade ederler. Ergenlik egosantrizmi bu dönemde belirginleşir ve gençler, geniş düşünme fırsatları

yakalasalar da, kendi düşünceleri ile başkalarının düşünceleri arasında karmaşa yaşayabilirler (Steinberg, 2007).

Ergenlik dönemindeki gelişimsel değişimler sadece ergeni değil, ebeveynlerini de etkiler ve bu sürece onları da dâhil eder. Soyut düşünme yetisi kazanmaya başlayan ergen, bilişsel süreçler açısından ebeveynleriyle çatışmalar yaşayabilir ve onlara karşı önceki davranışlarından farklı tepkiler sergileyebilir. Ebeveynler, bu dönemde ideal ebeveynlik tutumlarını öğrenmek amacıyla araştırmalar yapmaya başlar ve karşılaşmadıkları yeni sorunlarla yüzleşirler. Bilişsel gelişim, yalnızca ergenin kendisini değil, ailesini, arkadaşlarını, öğretmenlerini ve dünyaya bakış açısını da uzun vadeli etkilerle şekillendirir (Gander & Gardiner, 1993).

Ergenlikte Sosyal-Duygusal Gelişim

Her bireyin doğumla başlayan ve zamanla şekillenen sosyal ve psikolojik gereksinimleri vardır. Sosyal gelişim, bireyin toplumun kabul ettiği davranışları öğrenme sürecidir. Doğumla birlikte, öncelikle anne-baba ile kurulan iletişimle başlar ve yaşam boyunca devam eder (Kulaksızoğlu, 2022). Duygusal gelişim ise, ergenin hem kendi duygularını hem de diğer insanların duygularını tanıma, anlama, duyguların ortaya çıkma nedenlerini ve bu duyguların sonuçlarını fark etme ve duygusal sorunlarla başa çıkma becerilerini kazanma sürecidir. Ergenin kim olduğunu ve dünyadaki varoluş amacını bulmaya çalışması, duygusal gelişimini şekillendiren önemli çıkarımlardır. Bu dönemde, ergenin fiziksel, psikososyal ve hormonal alanlarda yaşadığı değişimler, yeni duygular hissetmesine yol açar. Özellikle bu dönemdeki ani duygusal dalgalanmalar ve duygusal tutarsızlıklar, ergenin duygularını anlamasını ve onlara güven duymasını zorlaştırabilir (Keser, 2022). Bu süreçte ergenler güçlü duygusal tepkiler verebilir ve duygusal düzenleme becerilerini öğrenmeye çalışırlar (Coşkun & Kılıç, 2022).

Ergenlerin duygusal dünyalarında en belirgin özellik, duygusal düzensizlik ve ruh hallerinin hızlı değişimidir. Aynı olaya verdikleri tepki bir gün öncekiyle bir gün sonrakinden farklı olabilir. Neşeli ve mutlu bir anında aniden üzülebilir ya da tam tersi, üzgünken neşelenebilirler. Ergenlik döneminde, kızlar ve erkekler,

bedenlerindeki değişimleri konuşabilecekleri ve duygusal deneyimlerini ifade edebilecekleri yakın arkadaşlara gereksinim duyarlar. Bu sayede ergenin sosyal çevresi genişler ve bazı durumlarda arkadaş grubuna kabul edilmek için onların davranışlarını ve tutumlarını benimsemeye çalışabilir (Ömeroğlu & Ulutaş, 2007). Ergenlik döneminde, kabul görmek amacıyla çevresindeki kültürel değerler, düşünceler, davranışlar ve alışkanlıklar ergen için önem kazanır ve ilgi çekici hale gelir. Bu çevreyi kopyalama ve onlara benzemeye çalışma eğilimindedir, bazı değerlere de sıkı sıkıya bağlanır. Ancak bu dönemde güçlü özdeşim kurulan değerler ve alışkanlıklar, ilerleyen yıllarda kişilik gelişiminin netleşmesiyle değişebilir. Çünkü ergenlik, sosyal anlamda büyük bir uyum sürecidir. Ergenin öncelikli amacı, herkes gibi olmak, fazla dikkat çekmemek ama yine de kabul edildiğini hissetmektir (Toplu, 2017).

2.2. Ergenlerde Öz-Denetim

İnsanlar, hoşlandıkları deneyimlerin peşinden koşarken, hoşlanmadıkları durumlardan kaçınırlar. Hangi kavramla açıklanırsa açıklansın, olumlu yaşantıları artırma ve olumsuz olanları azaltma arzusu, psikolojinin en temel ilkelerinden biri olarak görülmektedir. Ancak bireylerin içsel dürtülerini kontrol etme becerisi olmasaydı birçok hedefe ulaşmak mümkün olmazdı. Örneğin, para biriktirmek, sağlıklı bir yaşam biçimi sürdürmek ya da bir tartışmayı yapıcı şekilde sonlandırmak, öz-denetim olmaksızın gerçekleştirilemezdi (Duyan ve ark., 2012). Öz-denetim, bireyin benliği ile çevresi arasında daha dengeli ve uyumlu bir ilişki kurmak için kendisini düzenleme ve uyarılama yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda, içsel tepkileri engelleme veya değiştirme yeteneği ile istenmeyen davranış eğilimlerine müdahale etme ya da onları engelleme becerisini ifade eder (Aksel, 2018). İlgili literatür incelendiğinde, öz-denetim kavramının sıklıkla öz disiplin, öz düzenleme ve irade kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. (Can & Öztürk, 2018). Türk Dil Kurumu Sözlüğü' nde (1998: 1744) öz-denetim, "daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka bir amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması" olarak tanımlanmıştır (Uygun & Arslan, 2023). Aamodt ve Wang, öz-denetimi ebeveynlerin çocuklarına verebileceği en değerli hediye olarak tanımlamış ve bireyin bir hedefe ulaşmak için davranışlarını kontrol etmesi, dürtülere karşı koyması, dürtülerini yönetmesi, kasıtlı olarak kendi

davranışlarını engellemesi ve eylemlerini planlama becerisi olarak açıklamışlardır (Cin & Tanrıseven, 2020).

Öz-denetim; onarıcı, yenileyici ve yaşamsal öz-denetim olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir. Onarıcı öz-denetim, bireyin stres, kaygı ve endişe gibi olumsuz duyguların üstesinden gelme becerisi olarak tanımlanır. Yenileyici öz-denetim, bireyin zorlayıcı alışkanlıklara uyum sağlama ve bunları değiştirme isteğini ifade eder. Yaşamsal öz-denetim ise, müzik dinlemek ve partilere katılmak gibi eğlenceli etkinliklerle bireyin yaşamsal deneyimlere açık olma durumunu ifade eder (Rosenbaum, 1993). Öz-denetim kavramı, davranışlar üzerinde iki tür etkiye sahiptir. İlki, tepkisel davranışlarla kişiyi kontrol altında tutan engelleyici özellik; ikincisi ise kişideki hedefe ulaşma arzusunu ortaya koyan proaktif davranıştır. Bu iki özellik bir araya geldiğinde, öz-denetim kavramı, davranışların şekillenmesinde önemli bir rol oynar (Yücel & Şirin, 2020).

Öz-denetim becerisi, çocukluk döneminden itibaren kazanılabilen bir yetenektir. Kopp (1982), okul öncesi yıllarda ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesinin, öz-denetim yeteneklerinin gelişim sürecini etkilediğini vurgulamıştır. Ergenlikte yaşanan gelişimsel süreçler, çocukluk dönemine kıyasla ergenlerin daha fazla dürtüsel davranmasına, tehlikeli ve riskli davranışlar sergilemesine yol açmaktadır. Bu nedenle ergenlik döneminde öz-denetim becerisinin önemi oldukça yüksektir (Balaban, 2023). Ayrıca ergenler bu dönemde normatif biyolojik ve sosyal zorluklarla, artan risk alma ve sosyal ödül arama davranışlarıyla, ayrıca artan duygusal kargaşalarla başa çıkmak zorundadır. Öz-denetim, bu zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olur (Sapancı, 2022).

Öz-denetim düzeyinin gelişiminde aile içi kontrol mekanizmalarının büyük etkisi vardır. Anne babanın çocuklarına yönelik tutumlarındaki başarısızlık veya yetersizlik, çocuğun öz-denetim düzeyinin düşük kalmasına yol açabilir (Türkaş, 2004). Öz-denetimi düşük ve yüksek olan bireyler, içinde bulundukları koşul ve durumlara bağlı olarak, kendilerini denetleme ve dünyayı algılama kapasitelerinde farklılıklar gösterirler (Tanrıkulu, 2019). Öz-denetimi yüksek olan çocuklar ve ergenler, daha az öfke, korku ve kaygı hisseder, aynı zamanda daha rahat ve huzurlu olurlar. Özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveynlerden görülen sıcak,

destekleyici ilgi ve sevginin, erken yaşlardan itibaren çocuklarda ve ergenlerde öz-denetim becerisini geliştirdiği gözlemlenmektedir (Türkön, 2019). Ancak öz-denetim becerisi düşük olan bireyler, geleceğe yönelik amaç ve hedeflerini hayata geçirme ve kararlılıkla sürdürme konusunda zorluk yaşarlar. Bu kişilerde sorumluluklarını yerine getirmede güçlük, başlanan diyet programına uymama, sigarayı bırakma girişimlerinde başarısızlık veya spor eğitimine kaydolup devam etmeme gibi davranışlar gözlemlenir. Bu durum, bireyin dış dünya ve kişilerarası ilişkilerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir. Öz-denetimi düşük olan kişiler için birçok davranış zorlayıcı görünürken, öz-denetimi yüksek olanlar için bu davranışlar daha kolay ve sorunsuz kabul edilir (Aksel, 2018). Barrick ve Mount (1991) yaptıkları çalışmada, öz-denetimin performans üzerindeki etkisini ortaya koymuş ve yüksek öz-denetime sahip çalışanların daha iyi performans sergilediği sonucuna ulaşmışlardır. İdeal düzeyde öz-denetim, kişinin iş performansını, başarısını, öz saygısını ve kişilerarası ilişkilerini geliştirirken, olumlu duygularında artışa; anksiyete, depresyon ve aşırı yeme veya alkol gibi kötü alışkanlıklarda ise azalmaya yol açmaktadır (Yucel & Şirin, 2020).

Özetle, öz-denetim sayesinde birey, kendi hâkimiyetini sağlayarak sosyal sistemin sorunsuz işlemesine katkıda bulunur. Bireyin kurallara uyması, toplumsal rollerin gereği gibi yerine getirilmesi anlamına gelir. Öz-denetim eksikliği ise topluma uyumsuzluk olarak algılanır ve bu durum, toplumun işleyişine, refahına ve güvenliğine yönelik bir tehdit olarak görülmektedir (Baumeister, 2005).

2.3. Ergenlik Döneminde Algılanan Ebeveyn Tutumu

Ebeveynlik, bireyin fiziksel olarak büyütülmesinin yanı sıra duygusal ve bilişsel gelişiminden de sorumlu olmayı kapsayan bir anne-baba rolü olarak tanımlanabilir. Ebeveynlik, eşlerin gebeliğe karar vermesiyle başlayan ve yaşam boyu süren bir süreçtir (Canbek & Sarıoğlu, 2007). Birey, doğduğu andan itibaren çevresini yaşamının temel bir parçası olarak deneyimler. İlk sosyal etkileşimler, birincil bakım sağlayan ebeveyn ve aile üyeleriyle başlar; daha sonra birey için önemli diğer kişilerle bu süreç devam eder. Kişiliğin gelişimi ise bireyin bu önemli kişilerle yaşadığı deneyimlerle şekillenir. Bu süreçte bebek için en önemli kişiler genellikle anne ve baba olan birincil bakım verenlerdir. Anne ve babanın çocukla

olan etkileşimi, yaklaşımları ve davranış kontrolü, çocukla sağlıklı bir ilişki ve güvenli bir bağlanma kurulması için kritik öneme sahiptir (Özdemir, 2024).

Yavuzer (2015), çocuk ve ergenlerin olumlu davranışlar geliştirmesinin destekleyici, hoşgörülü ve sevgi dolu yaklaşımlar sayesinde mümkün olduğunu, aksi bir ortamda büyüyen çocukların ise karmaşık düşünceler, duygular ve ikilemler yaşadığını ve bu nedenle çeşitli uyum sorunları ile karşılaştıklarını ifade etmektedir. Senemoğlu (2009) da ebeveynlerin çocuk yetiştirirken sergiledikleri tutumların, çocukların duygusal ve davranışsal özellikleri ile tüm gelişim alanlarını önemli ölçüde etkilediğine dikkat çekmektedir. Çocuk ve ergenlerde görülen davranışsal ve duygusal sorunlar ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, ebeveyn tutumlarının çocukların davranışlarını şekillendirmede önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Esen Çoban vd., 2021). Bir çalışmada bakım verenlerle (özellikle anne-baba) kurulan ilişkisel deneyimlerin şekillendirici etkisi incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerle kurulan ilişkide içselleştirilen örüntüler, bireyin gelecekteki yakın ilişkilerini de etkilemeye ve yönlendirmeye devam ettiği sonucuna varmıştır (Çoban & Turan, 2023). Yapılan başka bir çalışmada da ebeveynleriyle güvenli ve sağlıklı bir ilişkiye sahip olan bireylerin, yakın ilişkilerde sıcak, destekleyici ve düşmanlıktan uzak davranışlar sergileme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir (Conger vd., 2000).

Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri tutum ve davranış biçimlerine “ebeveyn tutumu” denir (Soyumtürk, 2021). Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlar:

- Anne ve babanın hayal ettikleri çocuk ile dünyaya gelen çocuk arasında uyumsuzluk olduğunda, çocuğu reddetme eğilimi,
- Çocuk yetiştirme konusunda toplumun kültürel değerleri,
- Anne ve babanın kendi çocukluklarında yaşadıkları deneyimler,
- Anne ve babanın kendi aralarındaki ilişki, çocuklarına karşı sergiledikleri tutumları olarak sıralanabilir (Yavuzer, 2015).

Çocukluklarında fazla baskı gören anne-babalar, çocuklarını yetiştirirken sık sık kendi ebeveynlerinden öğrendikleri yöntemleri kullanma eğilimindedir. Bunun tam tersi olarak, baskı altında büyüyen bazı ebeveynler, çocuklarına karşı aşırı hoşgörölü bir yaklaşım sergileyebilirler. Ancak bu da çocuğun gelişimi açısından ideal bir yöntem değildir. Mutlu çiftler, çocuklarına karşı daha hoşgörölü ve kabul edici davranışlar sergilerken, ilişkilerinde sorun yaşayan veya mutsuz çiftlerde tutarsız ve dengesiz tutumlar gözlenebilir. Ayrıca, kendi aralarında problem yaşayan ebeveynler, zaman zaman çocuklarına karşı aşırı koruyucu davranışlar sergileyebilmektedir (Ceylan, 2017).

Ebeveyn tutumları aşağıdaki şekillerde sınıflandırılmaktadır (Soyumtürk, 2021).

1. Demokratik Anne-Baba Tutumu
2. Otoriter Anne-Baba Tutumu,
3. İlgisiz ve Kayıtsız Anne-Baba Tutumu,
4. Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu
5. Aşırı Hoşgörölü Anne-Baba Tutumu
6. Tutarsız ve Kararsız Anne-Baba Tutumu
7. Mükemmelliyetçi Anne-Baba Tutumu
8. Reddedici Anne-Baba Tutumu

2.3.1.Demokratik Anne-Baba Tutumu;

Demokratik anne-baba tutumu, çocuğun kişilik gelişimi açısından en ideal olan tutumdur. Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarını denetlerken onların ihtiyaçlarına da duyarlılık gösterirler. Ebeveynlerin davranışları tutarlı, kararlı ve güven vericidir. Çocukların belirli sınırlar dahilinde bazı davranışları yapmalarına izin verilir, bu da sorumluluk duygusunun gelişmesi için uygun bir ortam sağlar (Özdemir vd., 2012). Bu tutumda koşullu sevgi yoktur; ergen, yalnızca anne ve babasının isteklerini yerine getirdiğinde veya kurallara uyduğunda değil, her zaman sevilir, yani sevgi koşulsuzdur. Ebeveynler, çocuğun fikirlerine değer verir, onunla iletişim kurar ve ihtiyaçlarını dikkate alırlar. Bu yaklaşım, çocuğun özerkliğini desteklerken aynı zamanda otorite ve kuralların varlığı sayesinde çocuğa sorumluluk sahibi olmayı öğretir. Ergen, sadece dıştan denetimli bir birey haline gelmez (Sümer vd., 2010). Ayrıca bu tutumda, aile, gencin bulunduğu gelişim dönemine göre

gerektiğinde daha esnek davranır ve ergenle olan ilişkisinde kararlı bir tutum sergiler (Baumrind, 1978). Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının kendi görüşleri doğrultusunda, doğru ya da ‘olması gereken’ şekilde davranmalarını bekler ve gerekli durumlarda belirledikleri kurallara uyulmasını isterler (Baumrind, 1966).

2.3.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu;

Bu tutum, ailelerin en sık kullandığı ebeveyn tutumlarından biridir. Baskıcı-otoriter tutum içinde, ergen birey kısıtlanmakta ve düşüncelerini özgürce ifade edememektedir. Ebeveynler, ergenin ne yapması gerektiğini kendileri belirler ve bu doğrultuda hareket etmesini sağlarlar. Ergen birey karşı geldiğinde ise, ebeveynler kendi bildiklerini yaptırmak için zorlayıcı bir tutum sergilerler (Dörtkardeş, 2023). Bu tutuma sahip ailelerde, çocuğa yönelik olumsuz eleştiriler ve yargılar, çocuğun özgüveninin gelişmemesine, yapabileceği işlere “ben yapamam” düşüncesiyle yaklaşmasına ve diğer insanlarla olan iletişimde çekingen tavırlar sergilemesine yol açmaktadır (Aslan, 1992). Ayrıca bu tür ailelerde büyüyen çocuklar, öfke ve kızgınlık gibi duygularını ifade etmekte zorlanırlar. Otoriter tutumdaki ebeveynler baskıcıdır ve çocuklarını sürekli denetim altında tutarlar. Çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı davranmazlar ve ceza vermekten çekinmezler (Soyumtürk, 2021). Bu cezalandırma, sözel hakaret ve aşağılamadan fiziksel şiddete kadar uzanabilmektedir. Bu tutumda iletişim tek yönlüdür ve sevgi ile ilgiyi temel alan ebeveyn-çocuk ilişkisi engellenmektedir. İlişkilerde baskın olan duygular genellikle korku ve kızgınlıktır. Bu tutumla yetişen ergenler, problemleri davranışlar sergileyebilir veya bu tür davranışları benimseyebilirler. Akademik başarıları olumlu olsa da düşük öz saygı, yüksek endişe ve sorunlarla başa çıkmada yetersizlik gibi problemler gözlemlenmektedir (Şendil, 2003).

2.3.3. İlgisiz ve Kayıtsız Anne-Baba Tutumu;

Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının isteklerini kontrol etmez veya sınır koymazlar. İlgisiz ebeveynler ise çocuklarını büyük ölçüde ihmal eder ve onların ihtiyaç ve taleplerine yeterli önem vermez. Bu durumla karşılaşan çocuklar, genellikle saldırgan ve öfkeli tepkiler gösterme eğilimindedir. Sevgi eksikliği olan ortamlarda yetişen çocuklar, çevrelerinden sürekli merhamet ve ilgi beklerler. Ancak

bu ihtiyaç karşılanmadığında, çocuk ilerleyen dönemlerde bu ilgiyi dışarıda aramaya yönelebilir (Soyumtürk, 2021).

Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuğun gelişimsel olarak ihtiyaç duyduğu fizyolojik ve duygusal gereksinimlere karşı aşırı ilgisiz davranırlar. Hayatlarının merkezine kendilerini koyarlar ve kendi ihtiyaçlarını, çocuğun ihtiyaç ve isteklerinden daha önemli görürler. Bu nedenle, bu tutumu benimseyen ailelerde öncelikli olan kişiler ebeveynlerdir (Yılmaz, 2021). Ebeveynlerin, çocuklarının duygusal, sosyal veya akademik yaşantılarına yönelik herhangi bir ilgileri yoktur. Anne-baba tarafından ilgi ve sıcaklıktan yoksun bırakılmanın, çocuklarda saldırganlık, düşük akademik başarı, madde kullanımı ve riskli cinsel davranışlar gibi birçok olumsuz sonuçla ilişkilendirildiğini gösteren araştırmalar mevcuttur. Hatta, bu tutumun çocuğun erken yaşam dönemlerinden itibaren sürdüğü durumlarda, çocuğun bilişsel ve gelişimsel anlamda pek çok dezavantaj ve gerilik yaşayabileceğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Sarıkaya, 2023). Bunun yanı sıra, bireyde bireysel farklılıklara saygı duymayan, suçluluk duygusu taşıyan, öfkeli, başkalarına aşırı bağlılık gösteren, düşüncesiz, bencil, davranışlarının sonuçlarını dikkate almayan ve kurallara uymayı reddeden bir kişilik yapısı gelişebilir (Yılmaz, 2021).

2.3.4. Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu;

Bu tutumda, ebeveynler çocuklarını kendilerinin bir uzantısı olarak görüp, hayatlarının merkezine alırlar. Merkezde olan çocuğun tüm istek ve ihtiyaçları anında karşılanır. Bu durum, çocuğun bilgi ve becerilerinin gelişmesini engeller (Semerci, 2006). Bu ebeveynler, çocuğa bir bebek gibi davranır ve her zaman onunla birlikte olmak isterler. Bu tutum, çocukta bağımlı kişilik özelliklerinin gelişmesine yol açar (Cüceloğlu, 1991). Çocuklarını korumak adına ne yapmaları gerektiğini sürekli söyleyen anne ve babalar, aslında çocuğun bağımsız ve özgür bir yetişkin olmasını engellemektedir (Kulaksızoğlu, 2022). Aşırı koruyucu ebeveynlik, çocuğa aşırı kontrol ve dikkat gösterme biçimi olarak tanımlanabilir. (Yavuzer, 2013).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun dört ana belirtisi vardır: aşırı temas, sosyal olgunluğun engellenmesi, bebekleştirme ve annesel kontrol. Aşırı temas, anne ile çocuk arasındaki sosyal ve fiziksel temasın yoğunluğu, anne ile çocuğun

birbirinden ayırlamaması durumunu ifade eder ve bu, annenin aşırı koruyuculuğunun bir göstergesidir. Bebekleştirme ve çocuğun bağımsızlık gelişiminin engellenmesi ise, aşırı temasın vurgulanmasının doğal bir sonucudur (Gülcan, 2021). Bu tutumla yetişmiş çocuklar, yetişkinlik döneminde hedeflerine ulaşmak için başkalarından yardım bekleyen bireylere dönüşebilirler. Aynı zamanda, bu şekilde büyütülen çocuklar okula başladıklarında uyum sağlamakta zorlanırlar ve hem sosyal hem de akademik anlamda başarısız olabilirler. Bu tutumu benimseyen anne ve babaların çocukları, sosyal ortamlarda girişken değildir ve özgüvenleri düşüktür (Tuğutlu, 2024).

2.3.5. İzin Verici Anne-Baba Tutumu;

İzin verici ebeveyn tutumunda, denetim seviyesi düşüktür, iletişim açıktır, olgunluk beklentisi sınırlı olmakla birlikte bakım ve ilgi düzeyi yüksektir. Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocukları üzerinde herhangi bir kontrol uygulamazlar. Aile içinde çocuğa yönelik ilgi ya da denetim görülmez (Baumrind, 1971). Bu şekilde yetişen çocukların, bencil duygular ve tutumlar geliştirme olasılığı yüksektir (Yavuzer, 2015).

Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarına aşırı özgürlük tanır, onları kontrol edemez ve çoğu zaman ihmalkâr bir hoşgörü gösterirler. Bu tür ebeveynlerin çocukları, istedikleri zaman yemek yer, yatar, televizyon izler ve sokağa çıkar (Baumrind, 1966). Ergen bireye aşırı izin ve özgürlük verilen bu tutumda, ebeveynin ergen üzerinde hiçbir kontrolü yoktur, hatta bu durum ihmale yol açabilir. Bu ebeveynlik yaklaşımını benimseyen anne-babalar, genellikle çocuk yetiştirme konusunda kendilerini diğer ebeveynlerin yanında yeterince başarılı görmedikleri için bu tarz bir yaklaşımı tercih ederler (Dörtkardeş, 2023). Ancak bu tutum, çocuğun gelişimi için sağlıklı değildir. Her istediği yapılan ve tamamen özgür bırakılan çocuklar, ileride hem başkalarını düşünmeyen hem de her şeyi başkalarından bekleyen bireylere dönüşebilirler (Tuğutlu, 2024).

2.3.6. Tutarsız ve Kararsız Anne-Baba Tutumu;

Bu kategoride yer alan ebeveynler, çocuklarına karşı bazen demokratik, bazen otoriter, bazen ise ilgisiz anne-baba rolleri sergilerler. “Tutarsız anne-baba tutumları” olarak adlandırılan bu davranış şekli, çocukların kendi değerlerini oluştururken

karşılaştıkları belirsizliklerle onları zorlar. Aynı davranışın bazen cezalandırılması, bazen ödüllendirilmesi, bazen de görmezden gelinmesi, çocuğu şaşkına çevirir ve zor durumda bırakır (Eni, 2017). Anne ve babasının bu tutarsız yaklaşımı karşısında, çocuk sağlıklı bir değerlendirme yapamaz ve hangi davranışın doğru ya da yanlış olduğunu anlamakta güçlük çeker, bu da iç çatışmaya ve dengesizlik yaşamalarına neden olur (Yavuzer, 2015).

2.3.7. Mükemmeliyetçi Anne-Baba Tutumu;

Mükemmeliyetçi tutum sergileyen anne-babalar, kendi hayatlarında başaramadıkları başarıları çocuklarının gerçekleştirmesini isterler. Bu durumda, çocuklarının kapasitelerini göz ardı ederek, onları her zaman “en iyi” ve “en yüksek” yerlerde görmek arzusundadırlar (Özdemir, 2021). Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarının çok başarılı olmasını ve çevre tarafından sürekli örnek gösterilmesini beklerler (Aydın, 2002). Ancak her konuda başarılı olması beklenen çocuklar bu beklentileri karşılamakta zorlanabilir. Bu tür ailelerde, çocuğun ne istediği değil, anne ve babanın beklentileri ön plandadır. Çocuk sürekli başkalarıyla kıyaslanır ve bu ebeveynleri memnun etmek oldukça güçtür (Aslan, 2021). Çocuğun her alanda baskı altında tutulması ve sürekli daha iyi olması gerektiği düşüncesiyle yetiştirilmesi, psikolojik olarak olumsuz etkilere yol açabilir. Mükemmeliyetçi tutumla büyüyen bireyler, yetişkinlik döneminde her şeyin mükemmel olmasını isteme eğilimindedirler. Ancak, her şeyin istedikleri kadar mükemmel olmaması durumunda mutsuz olma olasılıkları yüksektir (Öz, 2007).

2.3.8. Reddedici Anne-Baba Tutumu;

Bu tür bir tutuma maruz kalan çocuklar genellikle istenmeyen çocuklar, evlilik dışı çocuklar ya da engelli çocuklar olabilir. Bu tutumla büyüyen çocuklar, sevgi ve saygı görmedikleri için uyumsuz, mutsuz ve başkalarına yardım etme ihtiyacı hissetmeyen bireyler haline gelirler. Anne ve babanın olumsuz davranışları nedeniyle, çocuk sevgiden ziyade kin ve nefret duyguları beslemeye başlar (Avşaroğlu, 2014). Bu tutumdaki ebeveynler, çocuklarını anlamak ve sevmek yerine onları diktatörce yönetmeye çalışırlar. Sevgiye en çok ihtiyaç duydukları dönemlerde reddedilen ve hor görülen çocuklar, yardım etme duygusundan uzak, sinirli, duygusal ve ruhsal olarak derin yaralar almış bireyler olarak yetişirler (Eni, 2017). Reddetme

davranışı iki şekilde kendini gösterebilir: birincisi, çocuğu umursamamak ve ihtiyaçlarını ihmal etmek; ikincisi ise çocuğa karşı saldırgan ve düşmanca hareketlerle yaklaşmaktır. Bu tür ebeveynler, çocuğa hem fiziksel hem de sözel olarak zarar verebilirler (Tuğutlu, 2024). Reddedilen çocuklar, başlangıçta fark edilmek adına olumlu davranışlar sergileyebilir; ancak yeterince ilgi görmediklerinde bu davranışlarından vazgeçerek olumsuz tepkilerde bulunabilirler. Kendi içine kapanabilir, ailesiyle olan iletişimini en aza indirebilir ya da ilgiyi çekmek adına saldırgan ve kabul edilmeyen davranışlar gösterebilirler (Aydın, 2010).

Yukarıda bahsedilen anne-baba tutumları, bireyin yaşamındaki diğer etkenlerden daha büyük bir öneme sahiptir. Çocukların ve gençlerin psikososyal gelişimi için en uygun aile ortamı, anne-baba ve çocuk arasında eşit ilişkiye dayalı, sevgi ve saygının temel alındığı demokratik bir tutumun sergilendiği aile yapısıdır (Eldeleklioğlu, 1999). Bu kadar önemli olan ebeveyn tutumlarının özelliklerini bilmek, çocukların gelişimini daha olumlu yönde etkileyecek ebeveyn davranışlarını belirlemeye yardımcı olacaktır (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). Çünkü anne ve babasıyla özdeşim kuran çocuk, ebeveynlerinin davranışlarını benimseyerek aynı tutumları sergiler. Bu davranış biçimi, çocuğun yaşamının her alanında etkili olur. Anne ve babanın çocuklarına karşı sergilediği sağlıklı tutumlar, çocuğun kendisiyle barışık bir birey olmasında en önemli faktörlerden biridir. Aksi durumda, kendisiyle barışık olmayan ve topluma uyum sağlamakta zorlanan bireylerin artması söz konusu olabilir (Yavuzer, 2013). Ergenlik döneminde, ailenin etkisinin azaldığı görüşü olsa da, bu süreç bireyin aile desteğine en çok gereksinim duyduğu zamanlardan biridir. Ergen, bu dönemde ailenin rehberliğine ve desteğine gereksinim duyar. Sağlıksız aile ortamı, aile içi şiddet veya aile yapısındaki ani değişiklikler, ergenlerin problem davranışlar geliştirme olasılığını artırabilir. Bu nedenle, ergenlik döneminde problem davranışları önlemeye veya müdahale etmeye yönelik çalışmalarda ailenin rolü ihmal edilmemelidir (Arslan vd., 2012).

2.4. Ergenlerde Sosyal Dışlanma

İnsan, sosyal bir varlıktır ve her birey yaşamı boyunca ait olma, güvenme, sevmeye, sevilme ve saygı duyulma ihtiyaçlarını hisseder. Her insan önce ailesinin, sonra da toplumun bir üyesidir ve bu süreçte insanlarla sosyal ilişkilerini sürdürmek

zorundadır. Bu ilişkiler, gelişim sürecinin belirli dönemlerinde daha fazla önem kazanır. Ergenlik dönemi de hem fiziksel hem de biyopsikososyal gelişimin yoğunlaştığı, sosyal ilişkilerin öneminin arttığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır (Özmaya & Erkoç, 2024). Sosyal dışlanma, kişilerin toplumsallaşma sürecinde sosyal gruplar tarafından reddedilmesi, önemsenmemesi ve dışlanması, sonucunda da bireyin kendini geri çekmesi olarak tanımlanır (Karabulut & Atasoy, 2024).

Sosyal dışlanma kavramı, ilk kez 1960'lı yıllarda Fransa'da gündeme gelmiştir ve başlangıçta daha çok yoksulları tanımlamak için kullanılmıştır (Babacan, 2024). Ancak bu kavram, ekonomik kriz yaşanana kadar geniş bir yaygınlık kazanmamıştır. 1970'li yıllarda Fransa'da yaşanan ekonomik krizlerin yol açtığı siyasi ve toplumsal sorunlar, “sosyal dışlanma” olgusunun yeniden önem kazanmasına neden olmuştur. Bu süreç, dezavantajlı gruplara yeni bireylerin eklenmesine de zemin hazırlamıştır. Sosyal dışlanma kavramı, 1974 yılında Chirac Hükümeti'nde Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı olan René Lenoir tarafından literatüre kazandırılmıştır. Lenoir, toplumdaki her on kişiden birinin sosyal dışlanmaya maruz kaldığını ve bu bireylerin sosyal koruma sisteminin dışında bırakıldığını ifade etmiştir. Ayrıca, sosyal dışlanmış grupları zihinsel ve bedensel engelliler, sokakta yaşayan ya da istismara uğrayan çocuklar, yaşlılar, intihar eğilimli bireyler, suçlular, madde bağımlıları, tek ebeveynli aileler ve toplumun marjinal kesimlerinde yer alan bireyler olarak tanımlamıştır (Silver, 1994). Sosyal dışlanma, bireylerin çeşitli nedenlerle sosyal ve ekonomik düzenin dışına itilmesi ve görmezden gelinmesi anlamına gelir. Bu kişiler, toplumsal hayata yeniden katılma isteği gösterse de adeta zorla toplum dışına itilmektedirler (Soylu, 2022). Toplumlarda eşitsizlik, işsizlik ve yoksulluk gibi durumlar genellikle bireylerin sosyal bütünleşmesini engeller (Turan Okuş, 2024). Sosyal dışlanma uzun süreli yaşandığında “sosyal ölüm” (social death) olarak adlandırılmıştır (Karabulut & Atasoy, 2024).

Williams (2007), sosyal dışlanmayı psikolojik olarak zarar verici eylemler olarak tanımlamış (Özmaya & Erkoç, 2024) ve bu durumu “ostrasizm” terimiyle de ifade etmiştir. Ostrasizm, ilkel ve modern toplumlarda, askeri akademilerden okullara, kabilelerden iş hayatına, dini gruplardan insanlar arası ilişkilere kadar

birçok alanda görülen bir sosyal olgu olmuştur (Sevim, 2020). Çakır'a göre (2002), sosyal dışlanma, bireyin toplumla sosyal bütünleşmesini sağlayan sistemlerden kısmen ya da tamamen yoksun kalmasıdır (Bal & Çalık, 2021). Sosyal dışlanma olgusu, birçok farklı nedenden kaynaklanabilir. Cinsel yönelimin farklı olması, madde kullanımı, dini inanç ve mezhebin çoğunluktan farklılık göstermesi, psikiyatrik rahatsızlıklar, bedensel ve zihinsel yetersizlikler gibi faktörler bireylerde sosyal dışlanmaya yol açabilir. Bu dışlanma algısı ise depresyon, sosyal fobi, anksiyete ve içe kapanıklık gibi psikolojik sorunları beraberinde getirebilir (Karagöz, 2024).

Sosyal dışlanma ve akran reddi, ergenlerin sosyal etkileşimlerinde yaygın görülen olgulardır. Dışlanma ve reddedilme, birçok farklı nedenden kaynaklanabilir. Bu süreç, duygusal ve davranışsal açıdan yıpratıcı olup, zamanla psikolojik sorunlara yol açabilir. Bunlar arasında akademik zorluklar, toplum yanlısı davranışlarda azalma ve düşük benlik saygısı yer alır (Bal & Çalık, 2021). Ergenlerin sosyal ilişkilere verdikleri önemin arttığı bu dönemde, sosyal dışlanma daha kritik bir hale gelir. Sosyal dışlanma, ergenler üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir ve bu durum ciddi bir sorun teşkil eder (Williams & Nida, 2021). Ergenlik döneminde sosyal bağların kopması, bireyin benlik saygısını ve aidiyet duygusunu zedeler (Hudaynazarova, 2022).

2.5. Çocuk Sağlığı Hemşirelerinin Çocuklar Üzerindeki Rolü ve Önemi

Hemşirelik, geçmişten günümüze kadar sosyal, kültürel ve teknolojik değişimlerle kendini yenilemeyi başaran; birey, aile ve toplumun sağlık durumuyla ilgilenen uygulamalı bir sağlık disiplini. Günümüzde de aynı doğrultuda gelişimini sürdüren hemşirelik, insanı tanımayı ve yaşam süreci boyunca deneyimlediği sağlık ve hastalık durumlarında ihtiyaç duyduğu bakım ve uygulamaları gerçekleştirmeyi amaçlar (Sabuncu, 1996). Çocukluk çağının önemli bir evresi olan ergenlik döneminde, ergenlerin sağlığını korumak, sürdürmek, riskleri erken fark etmek ve gerekli müdahaleleri yapmak konusunda hemşireler, diğer sağlık ekibi üyeleriyle birlikte önemli sorumluluklar taşır (Hümeysra Çetinkaya & Gözen, 2016).

Ergenlik döneminin en önemli özelliği, mortalite ve morbiditeye yol açabilecek erken gebelik, kazalar, yaralanmalar ve madde bağımlılığı gibi daha çok davranışsal sorunların yaşanmasıdır. Ergenlerde yeni şeyler deneme merakı, yetişkinleri model alma ve arkadaş grubunda kabul görme isteği, riskli sağlık davranışlarına eğilimi artıran faktörlerdir (Dolgun vd., 2011). Bireylerin, ergenlik döneminde karşılaştıkları kişisel, sosyal ve eğitimle ilgili zorlukların erken dönemde tespit edilmesi ve bu sorunlar karşısında güçlendirilmesi gerekmektedir. Ergenlerde olumlu sağlık davranışları kazandırmak ve riskli davranışları önlemek için sistemli bir şekilde planlanmış sağlığı geliştirme programları büyük önem taşır (Yürük Bal, 2015). Ergen bireylerin sağlık kurumlarına başvurmada çekimser olmaları, ulaşılabilirliklerini zorlaştırsa da, hemşireler onlara ulaşmak, sorunlarını tespit etmek ve uygun hemşirelik yaklaşımlarını geliştirmek için çözüm arayışında olmalıdır. Hemşireler, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde olan ergenlere tarama programları, okul sağlığı hizmetleri ve okul, aile, toplum iş birliği ile yürütülen çalışmalara öncülük ederek temas eder ve ihtiyaç duydukları bakım ile sağlık hizmetlerini almalarını sağlamada önemli bir rol oynarlar (Daysal Güler & Altay, 2024). Ergenlerin çoğu sağlık problemleri önlenabilir olduğundan, çocuk hemşirelerine önemli görevler düşmektedir (Özçakar, 2010).

Ergenin büyüme ve gelişimi sadece sosyal açıdan değil, fiziksel, cinsel ve duygusal yönlerden de bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Şahin & Çöven Özçelik, 2016). Ergenlerin toplumsal kültür ve değerlerle uyum sağlayacak şekilde yetiştirilmesi üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Olgunlaşma aşamasında olan ve özel destek gerektiren bu grup, sosyalleşme sürecinde hem çevresine uyum sağlamak hem de toplum içinde kabul görmek için rehberliğe ihtiyaç duyar. Bu noktada ergenin sosyalleşmesine yön verebilecek temel aktörlerden biri çocuk hemşireleridir. Çocuk hemşireleri, ergenlik döneminin özelliklerini göz önünde bulundurarak, aile, sosyal çevre, okul ve kitle iletişim araçlarının bu süreçteki etkisini fark etmeli; ergenin sağlıklı bir şekilde gelişim göstermesi için hem ergene hem de ailesine yol gösterici bir rol üstlenmelidir (Şahin & Çöven Özçelik, 2016). Sağlığın korunması ve geliştirilmesinde önemli role sahip olan hemşirelere, ergenlerin öz-denetim becerilerini geliştirmesinde, ergen ebeveyn ilişkisinin olumlu şekillendirilmesinde ve dışlanmış ergen bireylerin koruyucu hemşirelik rolü ile

topluma kazandırılmasında büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu kapsamda hemşirelerin; ergenlerin psiko-sosyal gelişimlerini destekleyici, ebeveynleri bilinçlendirici ve toplum temelli farkındalık oluşturunu eğitim ve rehberlik programları planlamaları ve yürütmeleri gerekmektedir (Dolgun vd., 2011).

2.6.Araştırmanın Soruları

Ergenlerin öz-denetim becerileri ile algılanan ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ile sosyal dışlanma arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Ergenlerde öz-denetim becerileri ile sosyal dışlanma arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Ergenlerin öz-denetim becerileri ile sosyodemografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumu ile sosyodemografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Ergenlerin sosyal dışlanma düzeyleri ile sosyodemografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ergenlerde öz-denetim becerileri, algılanan ebeveyn tutumu ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı türde ve ilişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasındaki benzerlik ve farklılıkları, aralarındaki ilişki düzeyini ve bu ilişkilerin yönünü ortaya çıkarmayı amaçlar. Söz konusu farklılık ve ilişkiler ise t testi, varyans analizi, regresyon ve korelasyon gibi istatistiksel yöntemler aracılığıyla değerlendirilebilir (Aslan, 2019).

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, 2024-2025 eğitim öğretim bahar yarıyılında Ağrı İl Merkezinde bulunan 3 lisede yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Ağrı İl Merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 24 lisede öğrenime devam eden 10622 öğrenci oluşturmuştur. Lise isimleri ve öğrenci sayıları ilgili İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmıştır. Araştırmanın örneklemi evreni bilinen örneklem hesabı ile yapılmıştır. Hesaplama kapsamında örneklem büyüklüğünü saptamak için Cochran' ın (1977) sürekli değişkenlere göre hesaplama formülünden ($n = \frac{n_0}{1 + (n_0/N)}$) $n_0 = t \cdot t \cdot S / d \cdot d$ Not. N=Evren büyüklüğü; t=Güven düzeyine karşılık gelen değer; S=Standart sapma; d=Sapma miktarı; n=örneklem büyüklüğü) yararlanılmıştır. Buna göre örneklem sayısı en az 370 öğrenci olarak belirlenmiştir (%95 güven aralığı ve %5 yanılma olasılığı). Araştırma Ağrı İl Merkezindeki liselerde öğrenimine devam eden, araştırmaya katılmak isteyen ve ebeveyni onam veren öğrenciler arasından basit rastgele örneklem yöntemi ile belirlenen 430 ergen arasından verileri eksiksiz dolduran 400 ergen ile yapılmıştır.

3.3.1. Araştırmanın Dahil Edilme Kriterleri

- ✓ 14–19 yaş aralığında olan ergenler,
- ✓ 9–12. sınıfa (lise) devam ediyor olmak,
- ✓ Araştırmanın yürütüldüğü okullarda aktif kayıtlı ve dönem içinde devamsızlıktan kalmamış olmak,

- ✓ Çalışmaya katılmaya gönüllü olan ve onam formunu dolduran öğrenciler,
- ✓ Anne-baba ile yaşayan ya da ebeveynlerinden biriyle yaşayan ergenler,
- ✓ Ölçekleri Türkçe okuyup anlayabilecek düzeyde olmak,
- ✓ Araştırmada kullanılan ölçekleri eksiksiz dolduranlar.

3.3.2. Araştırmanın Dışlanma Kriterleri

- ✓ 14 yaşın altında veya 19 yaşın üzerinde olan bireyler,
- ✓ 9–12. sınıf dışında olmak veya açık lise/mezun durumda olmak,
- ✓ Türkçe bilmemek,
- ✓ Anketleri eksik veya hatalı dolduranlar,
- ✓ Kronik ruhsal bozukluk ya da bilişsel yetersizlik tanısı olan ergenler,
- ✓ Çalışmaya katılmak istemeyen veya velisinden izin alınamayan öğrenciler.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada demografik değişkenlere ilişkin Kişisel Bilgi Formu (Ek-1), Ergenlerin Öz-Denetim Becerileri Ölçeği (Ek-2), Anne-Baba Tutum Ölçeği (Ek-3) ve Ergenler için Ostrasizm (sosyal dışlanma) (Ek-4) Ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma grubunu oluşturan ergenlerin kişisel verilerini elde etmek için hazırlanmıştır. Literatür taranarak araştırmacının oluşturduğu Kişisel Bilgi Formunda toplam 12 soru vardır (Yüksel vd., 2020).

3.4.2. Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği

Moilanen (2005) tarafından geliştirilmiş olup, Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması 2008 yılında Harma tarafından yapılmıştır. Gençlerin öz-denetim yeteneklerini ölçmek amacıyla hazırlanmış olan bu ölçek, ‘öz-denetim başarısı’ ve ‘öz-denetim başarısızlığı’ olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Öz-denetim başarısı alt boyutundan 18, öz-denetim başarısızlığı alt boyutundan 14 madde olmak üzere 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 4’lü Likert tipi derecelendirmeye sahiptir (1- Bana hiç benzemiyor, 2- Bana benzemiyor, 3- Bana biraz benziyor, 4- Bana çok benziyor). Yapılan iç tutarlılık analizleri sonucunda, Cronbach alfa güvenirlik katsayıları kısa vadeli düzenleme için .84, uzun vadeli düzenleme için ise .87 olarak bulunmuştur. Ölçek, toplam puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten

alınabilecek puanlar en düşük 32, en yüksek 128 arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen toplam puanın yüksek olması, bireyin öz-denetim becerilerinin gelişmiş ve yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenirlik analizleri kapsamında, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları öz-denetim başarısı alt boyutu için .85, öz-denetim başarısızlığı alt boyutu için ise .89 olarak hesaplanmıştır (Harma, 2008). Bu çalışmada ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları öz-denetim başarısı alt boyutu için .83, öz-denetim başarısızlığı alt boyutu için ise .74 olarak hesaplanmıştır.

3.4.3. Anne-Baba Tutum Ölçeği

Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilmiş olup, Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Ayşen Yılmaz (2000) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin amacı, algılanan anne baba tutumu düzeyini ölçmektir ve 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol şeklinde üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten toplam puan alınmamaktadır. Kabul/ilgi alt boyutu, 1–19. maddeler arasında yer alan ve tek numaralı maddelerden (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17) oluşan toplam 9 maddeyle ölçülmektedir. Bu maddeler doğrudan puanlanmakta olup, alt boyuttan elde edilen yüksek puanlar, bireyin anne-babasından algıladığı ilgi düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin bir diğer boyutu olan psikolojik özerklik boyutu ise çift numaralı (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18) maddelerle ölçülmektedir. Buradaki maddeler ters puanlanmaktadır; ancak yalnızca 12. madde ters değil, doğrudan puanlanmaktadır. Toplam puanın yüksek olması, ergenin algıladığı psikolojik özerkliğin düşük olduğunu, yani anne ve babanın çocuğun özerkliğini göstermesine yeterince fırsat tanımadığını göstermektedir. Ölçeğin denetleme boyutu ise ölçekteki 19 ile 26. maddelerin toplam puanı ile ölçülmektedir. 19. ve 20. maddeler 1 ile 7 arasında puanlanmakta olup, “hayır” yanıtı 7 puan, “istediğim saate kadar” yanıtı ise 1 puan olarak değerlendirilmektedir. 21–26. maddeler ise 3’lü Likert tipi ile puanlanmakta; “hiç çaba göstermez” 1 puan, “çok az çaba gösterir” 2 puan, “çok çaba gösterir” ise 3 puan almaktadır. Alt boyut puanlarının yüksekliği, denetlemenin güçlü olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayıları, Yılmaz (2000) tarafından birinci boyut için .72, ikinci boyut için .76 ve üçüncü boyut için .82 olarak rapor edilmiştir. Bu çalışmada ise söz konusu katsayılar birinci boyut için .74, ikinci boyut için .76 ve üçüncü boyut için .72 olarak hesaplanmıştır.

3.4.4. Ergenler İçin Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçeği

Ölçek, bireylerin sosyal bir grup tarafından dışlandıkları ya da görmezden gelindikleri algılarını değerlendirmek amacıyla Gilman ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirliliği Akın ve arkadaşları (2016) tarafından yapılmıştır. Ölçek, toplamda 11 madde ve iki alt boyuttan (önemsenmeme ve dışlanma) oluşmaktadır. Ölçek, 5'li Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir ("1" Hiçbir zaman, "2" Nadiren, "3" Sık sık, "4" Genellikle, "5" Her zaman). Ölçekte ters kodlanan madde yoktur. Ölçekten elde edilebilecek puanlar 11 ile 55 arasında değişmektedir. Elde edilen yüksek puanlar kişinin sosyal dışlanma algısının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları incelendiğinde; dışlanma alt boyutu için ise .93, önemsenmeme alt boyutu için .94 olarak tespit edilmiştir (Akın vd., 2016). Bu araştırmada dışlanma alt boyutu için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .88, önemsenmeme alt boyutu için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmada etik kurul onayı ve kurum onayları alındıktan sonra araştırmaya katılmak için öğretmenler tarafından öğrencilere verilen yazılı ebeveyn onam formu (Bk. EK 5) ebeveynlere ulaştırılmıştır. Katılımcı onam formları (Bk. Ek 6) ile ebeveyn onam formlarının başlangıç kısmında araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak, gönüllü olarak katılım sağlamayı kabul edenler araştırmaya dahil edilmiştir. Ebeveyn ve ergenlerden gerekli olan onay alındıktan sonra ergenler tarafından formlar (Kişisel Bilgi Formu, EÖDBÖ, ABTÖ ve EİÖÖ) yanıtlanması 20-25 dk sürecek şekilde doldurulmuştur. Araştırma yapılan liselerde idareden alınan izinler doğrultusunda öğrencinin dolduracağı formlar öğretmenlerin gözetimi altında uygun olan ders saatlerinde ya da ders aralarında 01 Mayıs- 05 Haziran 2024 tarihleri arasında toplanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Veri analizi için SPSS programından yararlanılmıştır. Güvenirliğin değerlendirilmesinde Cronbach alfa katsayısından yararlanılmıştır. Analizlerde

$p < 0.05$ (%95 güven aralığı) anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Verilerin normal dağılıma uyup uymadığını belirlemek amacıyla öncelikle Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve sonuçlar verilerin normal dağılıma uymadığını göstermiştir ($p < 0,05$). Ancak örneklem büyüklüğünün 50’den fazla olması ve Skewness (çarpıklık) ile Kurtosis (basıklık) değerlerinin -1,5 ile +1,5 aralığında bulunması durumunda verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Tablo 1 incelendiğinde, dört ölçek ve alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık değerlerinin bu aralıkta olduğu görülmüş ve bu nedenle verilerin normal dağılıma sahip olduğu kabul edilmiştir. Verilerin analizi ikili gruplar için karşılaştırmasında t-testi, ilişki olmayan iki gruptan fazla karşılaştırılmasında ANOVA (tek yönlü varyans) analizi, aradaki farkın sebebi için Bonferroni testi, heterojen bulunduğu durumlarda Tamhane’s testi kullanılmıştır. Homojenlik testi için Levene istatistiği kullanılmıştır. Ölçeklerin birbiriyle olan ilişkisine pearson korelasyon katsayısı ile bakılmıştır.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Testi Sonuçları

		Madde Sayısı	Skewness(Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Ergenlerde Öz- Denetim Becerileri Ölçeği	Özdenetim başarısı	18	.271	.296
	Özdenetim başarısızlığı	14	.329	.164
Anne-Baba Tutum Ölçeği	Kabul/ilgi	9	.506	.424
	Psikolojik özerklik	9	.031	.118
	Denetleme	8	1.052	.700
Ergenler İçin Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçeği	Önemsenmeme	5	1.306	1.639
	Dışlanma	6	.335	.572
	Toplam	11	.627	.124

3.7. Araştırmanın Etik Boyutu

Çalışmayı yapabilmek için Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul’undan 29.02.2024 tarih ve 54 sayılı karar ile onay alınmıştır (Bk. EK-7). Ayrıca çalışma izni için Ağrı İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden yazılı

resmi izin (25.04.2024 tarih) alınmıştır (Bk. EK- 8). Araştırmaya başlamadan önce bireylere araştırmanın amacı açıklanmış ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuştur. Bireylerin sözlü onayları alınmıştır. Ayrıca 18 yaş altı olan ergenlerin ebeveynlerinden onam formu imzalı olarak alınmıştır. Araştırmadaki kişiyi tanımlayan bilgilerin araştırmacı tarafından gizliliği korunması ve etik ilkelere uyulmasına genel olarak dikkat edilmiş, araştırma boyunca “İnsan Hakları Helsinki Deklerasyonu” na sadık kalınmıştır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği

Araştırma verilerinin belli bir zaman diliminde ve belli bir bölgede toplanması, öğrencilerin kendi ifadelerine dayanan öz değerlendirmeye dayalı veriler olması bu araştırmanın önemli bir sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmadan elde edilen sonuçlar araştırmanın yapıldığı bölgeye genellenebilir, tüm ergenleri temsil etmemektedir. Literatürde benzer popülasyonda ebeveyn tutumları değerlendiren çalışmanın olmaması ve bulunan çalışmaların ise farklı boyutlarda ele alınması, bu araştırmanın benzer çalışmalarla karşılaştırılabilirliğini sınırlandırmaktadır. Ayrıca araştırma sürecinde ergen ve ebeveyn ilişkisi zaman içinde nasıl değiştiği değerlendirilememiştir. Ergenler doğrudan gözlemlenmediği için veriler tam olarak yansımamış olabilir. Bu araştırma ergenlerde öz-denetim beceri düzeylerini belirlemek, ebeveyn tutumunun ergen üzerindeki etkilerini saptamak ve bunların sosyal dışlanmayı ne derece etkilendiğini tespit etmek açısından önemlidir. Böylece ergenlerin öz-denetim başarısını arttırmasına, ebeveynlerin doğru tutum sergilemesine ve ergeni sosyalleşmeye yönlendirmek için erken müdahale imkânı sunması açısından alana önemli bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bu çalışmanın öz-denetim becerileri ve sosyal dışlanma konularında yapılan araştırmaların sınırlı olduğu Doğu Anadolu Bölgesi’nde gerçekleştirilmiş olması, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, özellikle ebeveyn tutumlarının ergen bireylerin öz- denetim becerileri ve sosyal uyum süreçleri üzerindeki etkilerine dair önemli ipuçları sunmakta; bu yönüyle destekleyici ve müdahaleye yönelik çalışmaların planlanmasına rehberlik ederek, daha hedef odaklı uygulamaların geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

4. BULGULAR

Bu araştırmada ergenlerin tanıtıcı özellikleri Tablo 2’de verilmiştir. Araştırmaya katılanların tanıtıcı özellikleri incelendiğinde; %35.3’ünün 18 yaş ve üstü, %63’ünün kadın, %49.5’inin 12. sınıf öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %86.3’ünün gelirinin orta düzeyde olduğu, %50.5’inin annesinin, %58’inin babasının 40-49 yaş aralığında, %45’inin annesinin ilkokul, %38.3’ünün babasının lise ve üzerinde mezuniyete sahip olduğu saptanmıştır. Ergenlerin %37.5’inin beş ve daha fazla kardeşini olduğu, %27.6’sının dört ve üzerinde doğum sırasına sahip olduğu ve %90.3’ünün sağlık sorununun olmadığı saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	n	(%)
Yaş Grup		
15 ve altı	74	18.6
16 yaş	81	20.3
17 yaş	103	25.8
18 ve üstü	142	35.3
Cinsiyet		
Kadın	252	63.0
Erkek	148	37.0
Sınıf		
9. sınıf	7	1.8
10. sınıf	109	27.2
11. sınıf	86	21.5
12. sınıf	198	49.5
Gelir Durumu		
Düşük	19	4.8
Orta	345	86.3
Yüksek	36	9.0
Anne yaşı		
30-39 yaş	136	34.0
40-49 yaş	202	50.5
50 yaş ve üzeri	62	15.5
Baba yaşı		
30-39 yaş	28	7.0
40-49 yaş	232	58.0
50 yaş ve üzeri	140	35.0
Anne eğitim durumu		
Okuryazar değil	80	20.0
İlkokul	180	45.0
Ortaokul	80	20.0
Lise ve üzeri	60	15.0

Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	17	4.3
İlkokul	121	30.3
Ortaokul	107	26.8
Lise ve üzeri	155	38.3
Kardeş sayısı		
Tek çocuk	19	4.8
İki	40	10.0
Üç	94	23.5
Dört	97	24.3
5 ve üzeri	150	37.5
Doğum sırası		
İlk çocuk	103	25.8
İkinci çocuk	109	27.3
Üçüncü çocuk	78	19.5
Dördüncü ve üzeri	110	27.6
Sağlık sorunu olma durumu		
Yok	361	90.3
Var	39	9.8

Araştırma kapsamına alınan ergenlerin ölçek puan ortalamaları Tablo 3'te verilmiştir. Araştırmada, katılımcıların Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyut puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; “Kabul/ilgi” alt boyut puan ortalaması 17.10 ± 4.11 , “Psikolojik özerklik” alt boyut puan ortalaması 19.93 ± 4.19 , “Denetleme” alt boyut puan ortalaması 25.52 ± 5.20 olarak bulunmuştur. Ergenlerde öz-denetim becerileri ölçeği alt boyut puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; “öz-denetim başarısı” alt boyut puan ortalaması 48.48 ± 8.59 , “öz-denetim başarısızlığı” alt boyut puan ortalaması 32.48 ± 6.62 olarak belirlenmiştir. Ergenler için ostrasizm ölçeği alt boyut puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; “önemsenmeme” alt boyut puan ortalaması 8.65 ± 4.12 , “dışlanma” alt boyut puan ortalaması 20.37 ± 5.78 ve toplam puan ortalaması 29.03 ± 5.31 olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Ergenlerin Ölçek Puan Ortalamalarının Dağılımı

Ölçekler		Made Sayısı	Dağılım Aralığı	X±SS	Cronbach Alfa	Skewness	Kurtosis
Ergenlerde Öz-Denetim	Özdenetim başarıları	18	20-70	48.48±8.59	0.83	.271	.296
Becerileri Ölçeği	Özdenetim başarısızlığı	14	16-54	32.48±6.62	0.74	.329	.164
Anne-Baba Tutum Ölçeği	Kabul/ilgi	9	9-33	17.10±4.11	0.74	.506	.424
	Psikolojik özerklik	9	9-33	19.93±4.19	0.76	.031	.118
	Denetleme	8	8-32	25.52±5.20	0.72	1.052	.700
Ergenler İçin	Önemsenme	5	5-25	8.65±4.12	0.89	1.306	1.639
	Dışlanma	6	6-30	20.37±5.78	0.88	.335	.572
Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçeği	Toplam	11	14-44	29.03±5.31	0.75	.627	.124

Araştırmada ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 4’ te sunulmuştur.

Bulgulara göre, cinsiyet değişkenine göre yapılan incelemede kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla “denetleme” alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Gelir durumu açısından bakıldığında, geliri giderinden düşük olan ergenlerin “kabul/ilgi” alt boyut puanları diğer gruplardan daha yüksek bulunmuş. Farkın anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca, geliri orta düzeyde olan ergenlerin yüksek olan gruba göre denetleme alt boyut puanları daha yüksek bulunmuş. İleri analiz sonuçları, anlamlı farkın söz konusu gruplar arasında oluştuğunu göstermiştir

Ergenlerin anne eğitim düzeylerine bakıldığında, annesi okuryazar olan ergenlerin, annesi ortaokul ve lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara göre “kabul/ilgi” alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analiz sonucunda farkın bu gruptan oluştuğu saptanmıştır.

Ergenlerin baba eğitim düzeylerine göre, babası ilköğretim mezunu olan ergenlerin, babası lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara göre “kabul/ilgi” alt boyut puanları daha yüksek bulunmuş. Aralarındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır. İleri analiz sonucunda anlamlı farkın ilgili gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Bulgulara göre, ergenlerin yaş grup, sınıf, anne ve baba yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası ve sağlık sorunu olma durumuna göre gruplar arasında Anne-Baba Tutum Ölçeği puan ortalamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellikler	Kabul/ilgi	Psikolojik özerklik X ±SS Test ve p	Denetleme X ±SS Test ve p
	X ±SS Test ve p	X ±SS Test ve p	X ±SS Test ve p
Yaş Grup			
15 ve altı	18.08±4.33	19.75±3.94	26.62±4.76
16 yaş	16.91±3.87	19.19±4.06	25.92±4.04
17 yaş	17.20±4.16	20.21±4.47	24.97±6.51
18 ve üstü	16.61±4.05	20.23±4.18	25.14±4.87
	F=2.138 p=0.095	F=1.291 p=0.280	F(Welch)*=2.056 p=0.107
Cinsiyet			
Kadın	16.83±4.01	20.06±4.16	27.22±3.90
Erkek	17.55±4.26	19.70±4.25	22.62±5.84
	t=1.693 p=0.091	t=0.814 p=0.416	t=9.410 p=0.001
Sınıf			
9. sınıf	15.00±2.76	22.85±2.67	26.28±5.43
10. sınıf	17.81±4.15	19.66±3.80	26.50±4.43
11. sınıf	17.41±4.64	20.10±4.88	24.48±6.07
12. sınıf	16.64±3.82	19.90±4.10	25.40±5.11
	F=2.730 p=0.056	F=1.340 p=0.261	F(Welch)*=2.461 p=0.083
Gelir Durumu			
Düşük ¹	19.78±5.10	19.26±4.10	23.42±7.29
Orta ²	17.04±3.95	19.99±4.18	25.85±4.89
Yüksek ³	16.19±4.67	19.69±4.43	23.44±6.15
	F=5.050 p=0.007 1>2,3	F=0.336 p=0.715	F(Welch)*=3.433 p=0.044 2>3
Anne yaşı			
30-39 yaş	17.25±3.97	19.53±4.09	25.69±4.89
40-49 yaş	17.00±4.33	20.21±4.27	25.70±5.35
50 yaş ve üzeri	17.06±3.74	19.88±4.15	24.53±5.35
	F=0.140 p=0.869	F=1.059 p=0.348	F=1.330 p=0.266

Baba yaşı			
30-39 yaş	17.42±4.10	19.07±3.33	25.28±3.70
40-49 yaş	17.16±4.09	20.04±4.37	25.98±5.06
50 yaş ve üzeri	16.92±4.17	19.91±4.05	24.80±5.62
	F=0.237	F=0.677	F=2.164
	p=0.789	p=0.509	p=0.121
Anne eğitim durumu			
Okuryazar değil	18.37±3.77	20.10±4.30	25.38±5.06
İlkokul	17.20±4.11	20.09±4.09	25.73±5.17
Ortaokul	16.22±4.10	19.48±3.81	25.02±5.77
Lise ve üzeri	16.25±4.20	19.81±4.83	25.73±4.75
	F=4.781	F=0.445	F=0.391
	p=0.003	p=0.721	p=0.760
	1>3,4		
Baba eğitim durumu			
Okuryazar değil	16.41±3.55	20.41±4.00	24.47±4.79
İlkokul	17.85±4.09	19.87±4.37	25.54±5.42
Ortaokul	17.49±4.32	19.85±4.09	25.39±5.12
Lise ve üzeri	16.30±3.93	19.98±4.18	25.70±5.15
	F=3.840	F=0.101	F=0.320
	p=0.010	p=0.959	p=0.811
	2>4		
Kardeş sayısı			
Tek çocuk	16.15±3.46	21.68±4.83	27.42±3.11
İki	16.82±4.49	19.55±4.19	26.10±5.48
Üç	16.69±4.01	19.65±4.08	25.97±5.44
Dört	17.31±4.25	19.34±3.98	25.40±4.25
5 ve üzeri	17.40±4.07	20.36±4.27	24.92±5.67
	F=0.799	F=1.912	F=1.457
	p=0.526	p=0.108	p=0.214
Doğum sırası			
İlk çocuk	17.01±4.12	19.89±4.33	26.18±5.52
İkinci çocuk	17.11±4.25	20.17±4.25	24.60±5.30
Üçüncü çocuk	17.13±3.98	19.54±3.99	25.84±4.93
Dördüncü ve üzeri	17.13±4.12	20.00±4.18	25.57±4.91
	F=0.019	F=0.359	F=1.801
	p=0.997	p=0.782	p=0.146
Sağlık sorunu olma durumu			
Yok	17.14±4.13	19.93±4.21	25.38±5.27
Var	16.69±3.95	19.89±4.07	26.79±4.33
	t=0.650	t=0.055	t=1.610
	p=0.516	p=0.956	p=0.108

*Grup varyanslarının homojen olmadığı durumlarda Welch ANOVA yapılmıştır.

Araştırmada ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 5'te verilmiştir.

Araştırmada, ergenlerin yaş gruplarına göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; 15 yaş altı olan ergenlerin “öz-denetim başarısı” alt boyut puanlarının 18 yaş üstü olan ergenlere göre daha düşük bulunmuştur. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir. İleri analizler, bu farkın söz konusu gruptan kaynaklandığını göstermiştir.

Ergenlerin cinsiyetlerine göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; kadın öğrencilerin erkeklere göre “öz-denetim başarısızlığı” alt boyut puanlarının daha düşük olduğu ve aralarındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Araştırmada, ergenlerin baba yaş durumlarına göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamalarına göre; babası 30-39 yaş aralığında olan ergenlerin, diğer gruplara göre “öz-denetim başarısı” alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu saptanmıştır. Yapılan ileri analizler, farkın bu gruptan olduğunu göstermiştir.

Ergenlerin baba eğitim durumlarına göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; babası okuryazar olmayan ergenlerin, babası ortaokul, lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara göre “öz-denetim başarısı” alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu ve gruplar arasındaki farkın anlamlı bulunduğu belirlenmiştir. İleri analizler, bu farkın ilgili gruptan kaynaklandığını ortaya koymuştur.

Bulgulara göre, ergenlerin sınıf, gelir durumu, anne yaşı, anne eğitim durumu, kardeş sayısı, doğum sırası ve sağlık sorunu olma durumuna göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellikler	Özdenetim başarısı	Test ve p-	Özdeneti m başarısız lığı	Test ve p
	X ±SS		X ±SS	
Yaş Grup				
15 ve altı ¹	46.37±8.09	F=2.658 p=0.048 1<4	31.66±5.92	F=1.338 p=0.262
16 yaş ²	49.04±9.46		31.64±6.76	
17 yaş ³	47.93±7.92		33.02±6.98	
18 ve üstü ⁴	49.66±8.65		33.00±6.60	
Cinsiyet				
Kadın	48.90±8.06	t=1.263	31.79±6.42	t=2.745
Erkek	47.70±9.43	p=0.207	33.66±6.82	p=0.006
Sınıf				
9. sınıf	49.00±9.36	F=1.914 p=0.127	35.14±4.18	F=2.848 p=0.056
10. sınıf	47.58±8.79		31.4±5.77	
11. sınıf	47.25±9.22		33.65±7.74	
12. sınıf	49.49±8.11		32.51±6.53	
Gelir Durumu				
Düşük ¹	48.00±8.08	F=0.051	32.21±6.83	F=0.086
Orta ²	48.48±8.71	p=0.950	32.45±6.59	p=0.918
Yüksek ³	48.77±7.96		32.88±6.96	
Anne yaşı				
30-39 yaş	47.90±8.07	F=0.474	32.25±6.91	F=0.517
40-49 yaş	48.75±8.48	p=0.623	32.40±6.26	p=0.597
50 yaş ve üzeri	48.88±10.06		33.25±7.15	
Baba yaşı				
30-39 yaş	44.46±9.20	F=3.336	32.85±6.22	F=0.946
40-49 yaş	48.82±8.11	p=0.037	32.09±6.65	p=0.389
50 yaş ve üzeri	48.72±9.10	1<2,3	33.05±6.66	
Anne eğitim durumu				
Okuryazar değil	49.35±8.11	F=1.529 p=0.206	32.80±7.31	F=0.571 p=0.634
İlkokul	48.99±8.38		32.76±6.39	
Ortaokul	46.83±8.46		31.68±6.14	
Lise ve üzeri	48.00±9.83		32.28±7.03	
Baba eğitim durumu				
Okuryazar değil ¹	53.88±8.93	F=3.354 p=0.019 1>3,4	33.82±6.94	F=0.695 p=0.556
İlkokul ²	49.19±8.53		32.07±6.99	
Ortaokul ³	47.25±8.83		33.04±6.60	
Lise ve üzeri ⁴	48.19±8.24		32.27±6.31	
Kardeş sayısı				
Tek çocuk	48.89±7.42	F=0.496 p=0.739	33.15±8.97	F(Welch)*= 0.871 p=0.484
İki	47.90±9.94		32.30±7.20	
Üç	47.82±8.02		32.17±6.04	
Dört	48.15±8.90		33.46±6.16	
Beş ve üzeri	49.21±8.55		32.00±6.77	

Doğum sırası				
İlk çocuk	48.09±8.15		33.70±7.14	
İkinci çocuk	48.02±8.84	F=0.920	31.67±6.23	F=1.358
Üçüncü çocuk	48.01±8.29	p=0.431	32.06±6.38	p=0.255
Dördüncü ve üzeri	49.65±8.97		33.38±6.63	
Sağlık sorunu olma durumu				
Yok	48.85±8.61	t=0.237	32.62±6.68	t=1.322
Var	48.79±8.55	p=0.813	31.15±6.00	p=0.187

*Grup varyanslarının homojen olmadığı durumlarda Welch ANOVA yapılmıştır.

Araştırmada ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği alt boyut ve toplam puan ortalamalarının incelenmesi Tablo 6’da verilmiştir.

Ergenlerin yaş gruplarına göre bakıldığında; 15 yaş altı olan ergenlerin “önemsenmeme” “dışlanma” alt boyut ve toplam puanlarının 17 ve 18 yaş üstü olan ergenlere göre daha yüksek ve aralarındaki fark anlamlı bulunmuştur. Yapılan ileri analiz doğrultusunda farkın söz konusu gruptan olduğu bulunmuştur.

Ergenlerin sınıf düzeyleri açısından bakıldığında; 10. sınıf olan ergenlerin “önemsenmeme” “dışlanma” alt boyut ve toplam puanlarının 11 ve 12. sınıf olan ergenlere göre daha yüksek olduğu ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analiz sonucunda farkın bu gruptan olduğu saptanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin sağlık sorunu olma durumlarına göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; sağlık sorunu olan öğrencilerin olmayanlara göre “önemsenmeme” alt boyut ve toplam puanları daha yüksek bulunmuştur. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.

Ergenlerin cinsiyet, gelir durumu, anne-baba yaşı, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, doğum sırasına göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği puan ortalamalarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellikler	Önemsenmeme	Dışlanma	Toplam
	X ±SS Test ve p	X ±SS Test ve p	X ±SS Test ve p
Yaş Grup			
15 ve altı	10.35±4.63	18.09±5.37	28.44±8.94
16 yaş	8.83±4.21	15.86±5.85	24.70±8.44
17 yaş	8.00±4.12	15.36±6.06	23.37±8.86
18 ve üstü	8.13±3.54	14.38±5.38	22.51±7.38
	F(Welch)*=5.049 p=0.002 1>3,4	F=7.100 p=0.001 1>3,4	F=8.840 p=0.001 1>2,3,4
Cinsiyet			
Kadın	8.66±4.33	15.62±6.04	24.28±8.97
Erkek	8.64±3.77 t=0.049 p=0.961	15.62±5.34 t=0.002 p=0.998	24.26±7.77 t=0.025 p=0.980
Sınıf			
9. sınıf ¹	8.00±3.36	18.57±5.62	26.57±8.81
10. sınıf ²	9.88±4.51	17.19±5.75	27.08±9.06
11. sınıf ³	7.74±3.82	15.02±5.42	22.76±7.99
12. sınıf ⁴	8.39±3.92	14.91±5.81	23.30±8.13
	F(Welch)*=4.434 p=0.011 2>3,4	F=4.699 p=0.003 2>3,4	F=6.061 p=0.001 2>3,4
Gelir Durumu			
Düşük ¹	10.52±4.64	15.89±5.92	26.42±9.63
Orta ²	8.63±4.11	15.64±5.84	24.27±8.58
Yüksek ³	7.88±3.73 F=2.597 p=0.076	15.25±5.33 F=0.098 p=0.907	23.13±7.38 F=0.919 p=0.400
Anne yaşı			
30-39 yaş	8.95±4.42	15.98±5.91	24.94±8.97
40-49 yaş	8.50±3.94	15.62±5.73	24.12±8.31
50 yaş ve üzeri	8.50±4.05 F=0.546 p=0.580	14.82±5.71 F=0.858 p=0.425	23.32±8.22 F=0.831 p=0.436
Baba yaşı			
30-39 yaş	8.64±3.90	17.35±6.24	26.00±9.25
40-49 yaş	8.64±4.27	15.77±5.82	24.41±8.61
50 yaş ve üzeri	8.67±3.94 F=0.003 p=0.997	15.02±5.59 F=2.081 p=0.126	23.70±8.26 F=0.912 p=0.403
Anne eğitim durumu			
Okuryazar değil	9.33±4.60	15.31±5.52	24.65±8.61
İlkokul	8.67±4.06	15.98±5.48	24.65±8.22
Ortaokul	8.60±4.08	15.48±6.58	24.08±9.29
Lise ve üzeri	7.76±3.60 F=1.668 p=0.173	15.13±5.97 F(Welch)*=0.483 p=0.693	22.90±8.36 F=0.701 p=0.552

Baba eğitim durumu			
Okuryazar değil	7.23±3.11	13.17±4.39	20.41±5.63
İlkokul	9.14±4.16	15.77±5.66	24.92±8.38
Ortaokul	8.75±3.96	16.37±6.10	25.13±8.55
Lise ve üzeri	8.35±4.28	15.25±5.74	23.60±8.79
	F=1.548	F=1.865	F=2.087
	p=0.202	p=0.135	p=0.101
Kardeş sayısı			
Tek çocuk	7.31±3.31	14.42±6.07	21.73±8.45
İki	8.85±4.53	15.85±6.26	24.70±9.18
Üç	8.58±4.40	15.73±6.16	24.31±9.25
Dört	8.84±4.24	15.80±5.92	24.64±8.49
5 ve üzeri	8.69±3.86	15.52±5.33	24.22±7.96
	F=0.581	F=0.261	F=0.491
	p=0.677	p=0.903	p=0.742
Doğum sırası			
İlk çocuk	8.93±4.44	16.17±6.38	25.10±9.42
İkinci çocuk	8.26±3.76	15.34±5.25	23.61±7.75
Üçüncü çocuk	9.21±4.63	16.64±6.13	25.86±9.06
Dördüncü ve üzeri	8.37±3.74	14.63±5.32	23.00±7.83
	F=1.128	F(Welch)*=2.278	F(Welch)*=2.219
	p=0.337	p=0.081	p=0.087
Sağlık sorunu olma durumu			
Yok	8.49±3.96	15.45±5.72	23.95±8.26
Var	10.10±5.25	17.17±6.23	27.28±10.38
	t=2.317	t=1.772	t=2.236
	p=0.021	p=0.077	p=0.021

*Grup varyanslarının homojen olmadığı durumlarda Welch ANOVA yapılmıştır.

Tablo 7’de, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ve Ergenler İçin Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçekleri ve alt boyutları arasındaki ilişki korelasyon katsayısı (r) ile değerlendirilmiş ve $r < 0.3$ ise zayıf ilişki, $0.3 < r < 0.7$ ise orta düzeyde ilişki, $0.7 < r < 1$ ise güçlü düzeyde ilişki olarak ifade edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Anne-Baba Tutum Ölçeği “kabul/ilgi” alt boyutu ile Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği “öz-denetim başarısı” alt boyutu arasında negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunurken, “öz-denetim başarısızlığı” alt boyutu arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Anne-Baba Tutum Ölçeği “kabul/ilgi” alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçeği “önemsenmeme”, “dışlanma” alt boyutu ve toplamı ile pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği “psikolojik özerklik” alt boyutu ile Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği “öz-denetim başarısı” alt boyutu arasında pozitif yönde

zayıf düzeyde bir ilişki bulunurken, “öz-denetim başarısızlığı” alt boyutu arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. “Psikolojik özerklik” alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasızım (Sosyal Dışlanma) Ölçeği “önemsenmeme” alt boyutu arasında negatif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği “denetleme” alt boyutu diğer ölçekler ve alt boyutları arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği “öz-denetim başarısı” alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasızım (Sosyal Dışlanma) Ölçeği “dışlanma” alt boyutu ve toplamı ile negatif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği “öz-denetim başarısızlığı” alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasızım (Sosyal Dışlanma) Ölçeği “önemsenmeme” alt boyutu arasında negatif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo 7)

Tablo 7. Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ve Ergenler İçin Ostrasızım (Sosyal Dışlanma) Ölçekleri ve Alt Boyutları Arasındaki İlişki

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Anne-Baba Tutum Ölçeği	(1)Kabul/ilgi	1							
	(2) Psikolojik özerklik	.204**	1						
	(3) Denetleme	-.257**	-.104*	1					
Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği	(4) Özdenetim başarısı	-.174**	.139**	.017	1				
	(5) Özdenetim başarısızlığı	.008	.077	-.072	.089	1			
Ergenler İçin Ostrasızım (Sosyal Dışlanma) Ölçeği	(6) Önemsenmeme	.244**	-.144**	.023	-.065	-.157**	1		
	(7) Dışlanma	.252**	-.028	-.010	-.280**	-.016	.467**	1	
	(8) Toplam	.289**	-.089	.018	-.222**	-.086	.800**	.904**	1

*p<0.05; **p<0.00

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada ergenlerde öz-denetim becerileri, algılanan ebeveyn tutumu ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde, araştırma bulguları literatürde yer alan benzer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırmada, ergenlerin öz-denetim becerileri alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında, özdenetim başarısı alt boyut puan ortalaması 48.48 ± 8.59 , “öz-denetim başarısızlığı” alt boyut puan ortalaması ise 32.48 ± 6.62 olarak bulunmuştur. (Tablo 3). Literatür incelendiğinde, Zeybel (2023) tarafından yapılan bir araştırmada, öz-denetim başarısı puan ortalaması 49.65 ± 8.32 , “öz-denetim başarısızlığı” puan ortalaması ise 37.76 ± 6.31 olarak belirlenmiştir. Her iki çalışmada da “öz-denetim başarısı” puanlarının yüksekliği, ergenlerin öz-kontrol becerilerinin belirli bir düzeyde gelişmiş olduğunu göstermektedir. Ancak “öz-denetim başarısızlığı” alt boyut puanlarının çalışmamızda daha düşük çıkması, çalışmaya katılan ergenlerin olumsuz duygularla ya da dürtülerle başa çıkma konusunda nispeten daha başarılı olduğunu düşündürülebilir.

Araştırmada, yaş gruplarına göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; 15 yaş altı olan ergenlerin “öz-denetim başarısı” alt boyut puanlarının 18 yaş üstü olanlara göre daha düşük bulunmuştur. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo 5). Ancak, bu bulgu literatürdeki bazı çalışmalarla çelişmektedir. Örneğin, Zeybel’in (2023) gerçekleştirdiği çalışmada, katılımcıların yaş gruplarına göre “özdenetim başarısı” ve “özdenetim başarısızlığı” alt boyut puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer şekilde Aslan’ın (2019) yaptığı çalışmada da, öz-denetim düzeylerinin yaşa bağlı olarak değişiklik göstermediği saptanmıştır. Bu durum, öz-denetim becerilerinin gelişiminde yaş faktörünün tek başına belirleyici olmayabileceğini, çevresel, ailesel ve bireysel etmenlerin de etkili olabileceğini düşündürmektedir. Ancak mevcut çalışmamızın sonucuna göre öz-denetim becerilerinin yaşla birlikte gelişim gösterdiğini ve bireyin yaş aldıkça kendini kontrol etme, plan yapma ve hedefe yönelik davranma becerilerinde daha başarılı olduğunu desteklemektedir (Yol & Aksoy, 2025).

Araştırmada, cinsiyete göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre “öz-denetim başarısızlığı” daha düşük bulunmuştur. (Tablo 5). Elde edilen bu bulgu, literatürde sıklıkla vurgulanan kadın bireylerin öz-denetim düzeylerinin erkek bireylerden daha yüksek olduğu yönündeki araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Örneğin, Türkeş’in (2004) çalışmasında, erkek öğrencilerin özdenetim düzeyinin kız öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Karataş (2013), kadın bireylerin öz-denetim düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu ifade etmiş, cinsiyete bağlı olarak öz-denetimin farklılık gösterdiğine dikkat çekmiştir. Eisenberg ve arkadaşları’ nın (1996) yapmış oldukları çalışmada cinsiyete göre farklılık bulunmuş ve kız ergenlerin erkek ergenlere kıyasla daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmüştür. Yine başka araştırmalarda, kız ergenlerin öz-denetim düzeylerinin erkek ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır (Eisenberg vd., 1996; Gökalp vd., 2021).

Araştırmada, baba yaş değişkeni doğrultusunda Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; babası 30–39 yaş aralığında olan ergenlerin “öz-denetim başarısı” alt boyut puanlarının, diğer gruplara kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5). Literatür incelendiğinde benzer bulgulara yer veren sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Zeybel’ in (2023) çalışmasında baba yaşı 30–39 olan katılımcıların “öz-denetim başarısızlığı” alt boyut puanlarının, baba yaşı 40–49 olanlara ve 50 yaşını geçen gruba göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Her iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, orta yaş grubundaki babalara sahip ergenlerin öz-denetim başarılarının daha düşük düzeyde algılandığını ortaya koymaktadır.

Araştırmada, baba eğitim durumlarına göre Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; babası okuryazar olmayan ergenlerin, babası ortaokul, lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara kıyasla “özdenetim” başarısı alt boyutundan elde edilen puanların daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo 5). Bu bulgu, öz-denetim becerilerinin gelişiminde baba eğitim düzeyinin her zaman doğrudan ve beklenen yönde bir etki göstermeyebileceğine işaret etmektedir. Literatür incelendiğinde, Türkön’ün (2019) çalışmasında baba eğitim düzeyi ile öz-denetim

puanı arasında anlamlı bir ilişki saptanmış, öz-denetim puanlarının babası ortaokul mezunu olan bireylerde, babası lise mezunu olan bireylere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu yönüyle Türkön'ün (2019) çalışması, mevcut araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmada, katılımcıların Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyut puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; “Kabul/ilgi” alt boyut puan ortalaması 17.10 ± 4.11 , “Psikolojik özerklik” alt boyut puan ortalaması 19.93 ± 4.19 , “Denetleme” alt boyut puan ortalaması ise 25.52 ± 5.20 olarak bulunmuştur (Tablo 3). Başka bir araştırmada ise Anne-Baba Tutum Ölçeği “Kabul/İlgi” alt boyut puan ortalaması 26.87 ± 4.36 , “Psikolojik Özerklik” alt boyut puan ortalaması 22.21 ± 4.67 ve “Denetleme” alt boyut puan ortalaması 26.15 ± 4.76 olarak bulunmuştur (Zeybel, 2023). Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Bu iki çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında, “Kabul/İlgi” ve “Psikolojik Özerklik” alt boyutlarında daha düşük puanların elde edildiği görülmektedir. Bu durum, çalışmaya katılan ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları ilgi düzeyinin daha az, özerklik kısıtlamasının ise daha belirgin olduğuna işaret edebilir. “Denetleme” alt boyutunda ise iki çalışma arasında benzer sonuçlar bulunmuştur. Bu farklılıklar, katılımcıların yaşadıkları sosyo-kültürel çevre, ebeveynlerin eğitim ve gelir düzeyleri gibi demografik değişkenlerden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada, kadın öğrencilerin Anne-Baba Tutum Ölçeği’ nin “Denetleme” alt boyutundan erkek öğrencilere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığı bulunmuştur (Tablo 4). Bu bulgu, Belli’nin (2018) çalışmasıyla örtüşmekte; kız ergenlerin ebeveynlerini daha otoriter algıladıklarını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Özyürek ve Özkan’ın (2015) çalışmasında da cinsiyete bağlı olarak ebeveyn tutumlarının algılanmasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiş ve kız ergenlerin, anne-babalarını daha çok demokratik ve otoriter biçimde değerlendirdikleri belirlenmiştir. Bu iki araştırma çalışmamızı desteklemektedir. Ancak Çetinkaya (2019) ile Ağır Ezgin’in (2023) çalışmalarında, cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmadığı belirtilmiştir. Bu durum, ebeveyn tutumlarının algılanmasında cinsiyetin etkisinin çalışmanın örnekleme ve bağlamsal değişkenlere göre farklılaşabileceğini göstermektedir.

Araştırmada, ergenlerin gelir durumlarına göre Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; geliri giderinden düşük olan ergenlerin diğer gruplara kıyasla “kabul/ilgi” alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 4). Literatüre bakıldığında Alpoğuz’un (2014) çalışmasında sosyoekonomik düzey arttıkça demokratik ebeveyn tutumunun arttığı, düzey azaldıkça ise otoriter tutumların ön plana çıktığı ifade edilmiştir. Aydoğdu ve Dilekmen’in (2016) çalışmasında da düşük gelir düzeyine sahip ebeveynlerde aşırı koruyucu tutumların görüldüğü belirtilmiştir. Bununla birlikte, Akkaya’nın (2008) çalışmasında, ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarının aile aylık gelir düzeyine göre farklılık gösterdiği, orta gelir düzeyine sahip öğrencilerin koruyucu-istekçi ebeveyn tutumlarını daha yüksek algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde, çalışmamızın sonucunu destekler nitelikte bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak çalışmada elde ettiğimiz sonucun düşük gelirli ailelerde ebeveynlerin çocuklarına daha fazla ilgi ve kabul göstererek ekonomik yetersizlikleri telafi etme eğiliminde olabileceklerini düşündürmekte ve farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Araştırmada, ergenlerin anne eğitim durumlarına göre Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; annesi okuryazar olan ergenlerin, annesi ortaokul ve lise ve üzeri eğitilmiş olanlara göre “kabul/ilgi” alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir (Tablo 4). Literatür incelendiğinde, ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarında özellikle “kabul/ilgi” alt boyutunda, anne eğitim düzeyi yükseköğretim olan ergenlerin ortalama puanlarının, anne eğitim düzeyi okuryazar olan ergenlere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Arman, 2024). Ancak çalışmamızda elde edilen analiz bulgularının, mevcut literatürle tam anlamıyla örtüşmediği görülmektedir. Yağmurlu ve arkadaşları’nın (2009) yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarının özerklik kazanması ve kendini geliştirmesi gibi hedeflere öncelik verdiğini; düşük eğitim düzeyindeki annelerin ise çocuklarında daha çok itaatkârlık, uysallık ve büyüklere saygı gibi değerlere vurgu yaptığını ortaya koymuştur. Tüm bu bulgular, anne eğitim düzeyi arttıkça, çocuklara yönelik sergilenen ebeveyn tutumlarının daha bilinçli, gelişimsel ihtiyaçlara daha duyarlı ve demokratik yaklaşıma daha yakın olduğunu

göstermektedir. Ancak literatür tarandığında, anne-baba eğitim düzeyi ile ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olduğu bilinmektedir (Topaloğlu, 2024). Araştırma bulgularımız, annesi okuryazar olan ergenlerin “kabul/ilgi” algısının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, düşük eğitim düzeyine sahip annelerin toplumsal normlara uyum sağlamak amacıyla daha koruyucu tutumlar sergilemelerinden kaynaklanabilir.

Araştırmada, ergenlerin baba eğitim durumlarına göre Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; babası ilkokul mezunu olan ergenlerin, babası lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara göre “kabul/ilgi” alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 4). Literatür incelendiğinde, Karaçor’un (2020) yapmış olduğu çalışmada, Anne Baba Tutumu Ölçeğinden elde edilen “kabul/ilgi” alt boyut puanlarının, baba eğitim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir. “Kabul/ilgi” alt boyutu açısından, baba eğitim düzeyleri arasında yapılan ortaokul ve üniversite karşılaştırılmasında üniversite yönünde anlamlı fark bulunmuştur. Bu çalışma, baba eğitim düzeyinin, çocukları tarafından algılanan anne-baba tutumları ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu göstermekte ve söz konusu araştırma sonucumuzu desteklemektedir.

Ergenler için ostrasizm ölçeği alt boyut puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; “önemsenmeme” alt boyut puan ortalaması 8.65 ± 4.12 , “dışlanma” alt boyut puan ortalaması 20.37 ± 5.78 ve toplam puan ortalaması 29.03 ± 5.31 olarak saptanmıştır (Tablo 3). Literatür incelendiğinde Macit’in (2023) yaptığı çalışmasında sosyal dışlanma ölçeği “görmezden gelinme” alt boyut puan ortalaması 8.41 ± 4.22 , dışlanma alt boyut puan ortalaması 18.87 ± 6.14 şeklinde bulunmuş. Hudaynazarova’nın (2022) çalışmasında sosyal dışlanma ölçeği “önemsenmeme” alt boyut puan ortalaması $8,54 \pm 4,37$, dışlanma alt boyut puan ortalaması ise $20,91 \pm 6,29$ şeklinde bulunmuş. Bu bağlamda, Macit (2023) ve Hudaynazarova’nın (2022) çalışmaları, çalışmamızda elde edilen bulguların literatürle tutarlı olduğunu göstermektedir.

Araştırmamızda, ergenlerin yaş gruplarına göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; 15 yaş altı olan ergenlerin “önemsenmeme” ve “dışlanma” alt boyut ve toplam puanlarının 17 ve 18 yaş üstü

olan ergenlere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (Tablo 6). Bu durum, erken ergenlik dönemindeki bireylerin sosyal ilişkilerde daha kırılgan olduklarını ve akranları tarafından dışlanmaya karşı daha duyarlı bir yapı sergilediklerini göstermektedir. Literatüre bakıldığında, Gürler'in (2017) çalışmasında 15 yaş grubundaki ergenlerin sosyal dışlanma puanlarının 16 yaş grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, Gusinac'ın (2020) çalışmasında da 18 yaş ve altındaki ergenlerin sosyal dışlanma düzeylerinin 19 yaş ve üstü ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, çalışmamızın bulgularını desteklemekte ve yaş ilerledikçe ergenlerin sosyal dışlanmaya karşı daha dirençli hâle geldiklerini düşündürmektedir.

Araştırmamızda, ergenlerin sınıf düzeylerine göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; 10. Sınıfa giden ergenlerin “önemsenmeme” “dışlanma” alt boyut ve toplam puanlarının 11 ve 12. sınıfa gidenlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6). Literatürde benzer bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin, Yücetürk (2018)'ün çalışmasında, Lise 1. sınıftaki öğrencilerin sosyal dışlanma düzeylerinin lise 2. sınıftakilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Leondari ve Kieseoglou'nun (2000) çalışmasında da lise 1. sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerine göre yalnızlık düzeylerinin anlamlı şekilde yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu yönüyle Leondari ve Kieseoglou'nun (2000) çalışması mevcut araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ayrıca bu bulgular, eğitim hayatının erken dönemlerinde öğrencilerin sosyal uyum sağlamada daha fazla zorluk yaşayabildiğini göstermektedir.

Araştırmamızda, ergenlerin sağlık sorunu olma durumlarına göre Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; sağlık sorunu olan öğrencilerin olmayanlara göre “önemsenmeme” alt boyut ve toplam puanları daha yüksek bulunmuştur. Aralarındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Literatür tarandığında, ergenlerin sağlık sorunu olma durumları ile ergenlerin sosyal dışlanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sayısı sınırlıdır. Efe ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında, kanserli ergenlerin sağlıklı akranlarına göre sosyal dışlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Başka bir çalışmada ise her kronik hastalığın ergenlik döneminde dışlanma riskiyle ilişkili olduğu

vurgulanmıştır (Meurillon vd., 2024). Bu çalışmalar mevcut araştırma sonuçlarımızı desteklemektedir.

Araştırmamızda ergenlerde Anne-Baba Tutum Ölçeği ‘‘kabul/ilgi’’ alt boyutu ile Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ‘‘özdenetim başarısı’’ alt boyutu arasında negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur (Tablo 7). Ebeveynler, çocuklarının doğumdan itibaren karşılaştıkları durumlara nasıl tepki vereceklerini büyük ölçüde belirleyen bir sosyal öğrenme ortamı sunarlar. Bu süreçte çocuklara düşünce kalıpları, duygusal tepkiler ve davranış biçimleri bilinçli ya da bilinçsiz yollarla aktarılır (Bandura, 1977). Özellikle kendi çocukluk dönemlerinde yoksunluk yaşamış ebeveynler, benzer olumsuzlukları çocuklarının yaşamaması adına aşırı koruyucu bir tutum sergileyebilirler. Ancak bu aşırı ilgi ve müdahaleci tutum, çocuğun bireyselleşme (individuation) sürecini olumsuz etkileyerek öz-denetim gelişimini ve psikolojik özerkliği sınırlandırabilir (Mahler, Pine & Bergman, 1975; Soenens & Vansteenkiste, 2010). Literatürdeki benzer çalışmalar incelendiğinde anne-babaların aşırı ilgili ve koruyucu tutumlarının, çocukların kontrol beceri düzeylerini olumsuz etkilediği görülmüştür (Yılmaz, 2020; Maden, Uzkul & Öğretir, 2022). Çalışma sonucumuz literatürle benzerlik göstermektedir.

Araştırmamızda Anne-Baba Tutum Ölçeği ‘‘psikolojik özerklik’’ alt boyutu ile Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ‘‘özdenetim başarısı’’ alt boyutu arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki saptanmıştır. Öz denetim; içselleştirilmiş sorumlulukla ilişkilidir. otoriter ve baskıcı tutum ile yetişmiş çocuklarda başka bir deyişle psikolojik özerkliğine izin verilmeyen çocuklarda katı davranışlar, hoşgörüsüzlük, saldırgan davranış eğilimi gibi olumsuz nitelikler ortaya çıkmaktadır (Yavuzer, 2015). Kısacası öz-denetimleri olumsuz etkilenmektedir. Literatürde çalışma sonucumuzla benzerlik gösteren çalışmalar mevcuttur (Zeybel, 2023; Özgül, 2017).

Araştırmamızda Anne-Baba Tutum Ölçeği ‘‘kabul/ilgi’’ alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği ‘‘önemsenmeme, dışlanma alt boyutu ve toplamı’’ ile pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo 7). Ortaokul öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin Anne Baba Tutum Ölçeği ‘‘Kabul İlgi’’ alt boyutu puanları ile Sosyal Dışlanma Ölçeği ‘‘önemsenmeme’’ alt boyutu puanları arasında negatif yönde, anlamlı ilişki saptanmıştır (Özaltın vd., 2022). Anne ve

babaları tarafından aşırı ilgi ve koruyucu tutumlar ile büyüyen çocuklarda özgüvensizlik, sorumluluk almaktan kaçınma, saldırganlık, şımarıklık, yetişkinlere bağımlılık gibi davranışlar gözlenebilir (Kasap, 2015). Ergenlik döneminde bu tür davranışlar bireyin arkadaş gruplarına alınmamasına veya ilgisizliğe neden olabilir (Özaltın vd., 2022). Çalışma sonucumuzun literatürle örtüşmemesi, aşırı ilgi ve koruyucu ebeveyn tutumlarının ergenlerde akranları arasında istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına ve dolayısıyla dışlanmalarına yol açabilmesinden kaynaklanabilir.

Araştırmamızda Anne-Baba Tutum Ölçeği ‘‘psikolojik özerklik’’ alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği ‘‘önemsenmeme’’ alt boyutu arasında negatif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Çocukluktan itibaren ergenin algıladığı anlayış ve duygusallık içermeyen anne baba tutumu, baskı ve otorite, ergende isyankâr bir tutum, saldırgan davranışlar gibi olumsuzluklar geliştirebilir . Bu durum sosyal dışlanmaya neden olur (Kulaksızoğlu, 2022). Özaltın’ın çalışmasında ergenlerin Anne Baba Tutum Ölçeği ‘‘Psikolojik Özerklik’’ alt boyutu puanları ile Sosyal Dışlanma Ölçeği ‘‘önemsenmeme’’ alt boyutu ile puanları arasında negatif yönde zayıf ilişki saptanmıştır (Özaltın vd., 2022). Bulgumuz literatürle benzerdir.

Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ‘‘özdenetim başarısı’’ alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği ‘‘dışlanma’’ alt boyutu ve toplamı ile negatif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Literatürde yer alan bazı araştırmalar mevcut çalışmamıza paralellik göstermektedir. Örneğin, Lei ve arkadaşları (2024) yapmış oldukları çalışmada sosyal dışlanmaya maruz kalan bireylerde öz-denetim becerilerinin azaldığını bulunmuştur. Erdem ve Şimşir Gökalp (2024) tarafından yapılan çalışmada, ergenlerde öz-kontrol becerileri ile sosyal izolasyonu artıran davranışlar arasında negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, Aslan (2020), ergenlerde öz-denetim düzeyinin sosyal kaygı düzeyini düşürdüğünü, bunun da dolaylı olarak sosyal dışlanma deneyimlerini azalttığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar doğrultusunda bulgumuz literatürle benzerdir.

Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği ‘‘öz-denetim başarısızlığı’’ alt boyutu ile Ergenler İçin Ostrasizm Ölçeği ‘‘önemsenmeme’’ alt boyutu arasında negatif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo 7.). Bu bulgu, öz-

denetim düzeyi düşük bireylerin sosyal bağlamda önemsenmeme algısının daha düşük olduğunu göstermektedir. İlk bakışta beklenmedik görünen bu ilişki, literatürde öz-denetim eksikliğinin sosyal ipuçlarına duyarlılığı azaltabileceği yönündeki bulgularla örtüşmektedir (Chein, Silva & Steinberg, 2017). Duygusal öz-düzenleme becerileri zayıf olan bireylerin, dışlanma ya da önemsenmeme gibi sosyal deneyimleri algılamada yetersiz kalabilecekleri öne sürülmektedir (Halberstadt vd., 2008). Ayrıca Lei ve arkadaşları'nın (2024) çalışmasında, dışlanma deneyimlerinin benlik saygısı üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve bunun da sosyal geri çekilme davranışlarını tetiklediği ortaya konmuştur. Bu çalışmalar mevcut çalışma sonucumuzu desteklemektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda alınan sonuçlar bu bölümde özetlenmiştir. Ergenlerde öz-denetim becerileri, algılanan ebeveyn tutumu ve sosyal dışlanma çeşitli değişkenler açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenen önemli sonuçlar şu şekildedir;

- Yaş ile “Öz-Denetim Başarısı” alt boyutuna bakıldığında 15 yaş altı olan ergenlerin özdenetim başarıları 18 yaş üstü olan ergenlere göre daha düşüktür.
- Cinsiyet ile “Öz-Denetim Başarısızlığı” alt boyutuna bakıldığında kızların özdenetim başarısızlığı erkeklere göre düşüktür.
- Baba yaşı ile “Öz-Denetim Başarısı” alt boyutuna bakıldığında babasının yaşı 30-39 yaş arasında olanların öz-denetim başarıları diğer gruplara göre daha düşüktür.
- Baba eğitimine göre “Öz-Denetim Başarısı” alt boyutuna bakıldığında babası okuryazar olmayan ergenlerin özdenetim başarıları babası ortaokul, lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara göre daha yüksektir.
- Cinsiyete ile “Denetleme” alt boyutuna bakıldığında kızlar erkeklere göre ebeveynlerinden daha yüksek denetleme görmektedir.
- Gelir durumu ile “Kabul/İlgi” alt boyutuna bakıldığında geliri giderinden düşük seviyede olanlar diğer gruplara göre ebeveynlerinden daha fazla ilgi görmektedir.
- Gelir durumu ile “Denetleme” alt boyutuna bakıldığında geliri orta düzeyde olanlar, yüksek olan gruba göre ebeveynlerinden daha yüksek denetleme gördüğü saptanmıştır.
- Anne eğitimine göre “Kabul/İlgi” alt boyutuna bakıldığında annesi okuryazar olanlar, annesi ortaokul ve lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara göre anneden daha fazla ilgi görmektedir.
- Baba eğitimine göre “Kabul/İlgi” alt boyutuna bakıldığında babası ilköğretim mezunu olanlar, babası lise ve üzeri mezuniyete sahip olanlara göre babadan daha fazla ilgi görmektedir.

- Yaş ile “Önemsenmeme ve Dışlanma” alt boyutuna bakıldığında 15 yaş altı olan ergenlerin algıladığı dışlanma düzeyi, 17 ve 18 yaş üstü olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Sınıf düzeyi ile “Önemsenmeme ve Dışlanma” alt boyutuna bakıldığında 10. sınıf olan ergenlerin algıladığı dışlanma düzeyi, 11 ve 12. sınıf olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Sağlık durumu ile “Önemsenmeme ve Dışlanma” alt boyutuna bakıldığında sağlık sorunu olan öğrencilerin olmayanlara göre algıladığı dışlanma düzeyi daha yüksektir.
- Araştırmada ergenlerin “Kabul/İlgi” alt boyut düzeyi arttıkça öz-denetim başarı seviyelerinin düştüğü belirlenmiştir.
- Araştırmada ergenlerin “Psikolojik Özerklik” alt boyut düzeyleri azaldıkça, öz-denetim becerilerinin de azaldığı belirlenmiştir.
- Araştırmada ergenlerin “Kabul/İlgi” alt boyut düzeyi arttıkça sosyal dışlanma düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir.
- Araştırmada ergenlerin “Psikolojik Özerklik” alt boyut düzeyleri azaldıkça sosyal dışlanma düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.
- Araştırmada ergenlerin öz-denetim başarı düzeyleri arttıkça sosyal dışlanma düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir.
- Araştırmada ergenlerin öz-denetim başarısızlığı düzeyleri arttıkça sosyal dışlanma düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlara ilişkin öneriler şu şekilde sıralanabilir;

- Ebeveynlere yönelik eğitim programları düzenlenmelidir. Özellikle “aşırı ilgi ve kabul” gibi görünen ancak öz-denetim becerilerini zayıflatabilecek tutumların fark edilmesi için ebeveynler çocuk gelişimi ve psikolojik özerklik konusunda bilinçlendirilmelidir.
- Psikolojik özerklik desteklenmelidir. Araştırmada, psikolojik özerklik düzeyi azaldıkça hem öz-denetim becerilerinde hem de sosyal dışlanma düzeylerinde olumsuz artışlar saptanmıştır. Bu nedenle çocukların bireysel karar alma ve bağımsız hareket etme yetileri aile ve okul ortamlarında desteklenmelidir.

- Öz-denetim becerilerini geliştiren programlara ağırlık verilmelidir. Çünkü; bu çalışma da elde edilen veriler sonucunda öz-denetim başarısının, sosyal dışlanmayı azalttığı belirlenmiştir. Bu bağlamda özellikle erken ergenlik dönemindeki bireyler için yapılandırılmış öz-denetim becerisi geliştirme programları planlanabilir.
- Ailelerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerine duyarlı destek mekanizmaları geliştirilmelidir. Bulgular, düşük gelir düzeyine ve düşük ebeveyn eğitim düzeyine sahip ailelerde farklı ebeveynlik tutumlarının geliştiğini göstermektedir. Bu farklılıkların çocuk gelişimi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak sosyal hizmet uzmanları ve rehberlik servisleri tarafından aileye özgü müdahale planları oluşturulmalıdır.
- Okul rehberlik birimleri, sosyal dışlanma riskine karşı daha etkin rol üstlenmelidir. Sağlık sorunları olan ve küçük yaş grubundaki öğrencilerin daha yüksek düzeyde sosyal dışlanma yaşadığı göz önüne alındığında, bu gruplara yönelik koruyucu ve kapsayıcı sosyal destek mekanizmaları okul düzeyinde uygulanmalıdır.
- Araştırma bulgularına göre kız öğrenciler, erkek öğrencilere kıyasla daha az öz-denetim başarısızlığı ve daha fazla denetim algısı yaşamaktadır. Bu doğrultuda, öz-denetim gelişimini destekleyen ve toplumsal cinsiyet kalıplarını dikkate alan eğitim içerikleri geliştirilebilir.
- Anne ve baba rollerine yönelik eş zamanlı müdahaleler yapılmalıdır. Araştırmada, baba yaşı ve baba eğitimi gibi değişkenlerin ergenin öz-denetim düzeyine anlamlı etkileri olduğu görülmektedir. Bu nedenle ebeveynlere yönelik çalışmalar sadece anne odaklı değil, babaların da aktif katılımını sağlayacak şekilde planlanmalıdır.
- Öğrencilerin hem sosyal dışlanma ile baş etme becerilerinin hem de öz-denetim yetilerinin artırılması için okullarda sosyal-duygusal öğrenme temelli müfredat içeriği ve sınıf içi uygulamalar desteklenmelidir.
- Araştırmanın verilerine dayalı olarak farklı yaş gruplarına özgü müdahale ve önleme stratejileri geliştirilmelidir. Özellikle 15 yaş altı ergenlerin hem sosyal dışlanma algılarının hem de öz-denetim becerilerinin düşük olduğu

görülmüştür. Bu yaş grubuna özgü erken müdahale yaklaşımları geliştirilmelidir.

- Gelecekte yapılacak araştırmalarda farklı kültürel ve bölgesel faktörler de dikkate alınmalıdır. Elde edilen bulguların genellenebilirliğini artırmak adına farklı bölgelerde, farklı sosyokültürel yapıya sahip örneklemeler üzerinde benzer çalışmalar tekrarlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağır Ezgin, M. (2023). *Genç erişkin bireylerde algılanan ebeveyn tutumları ile duygusal zekâ ve öfke kontrolü arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akçan Parlaz, E., Tekgöl, N., Karademirci, E., & Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *The Journal of Turkish Family Physician*, 3(4), 10-16.
- Akın, A., Uysal, R., & Akın, Ü. (2016). Ergenler için ostrasizm (sosyal dışlanma) ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 895-904.
- Akkaya, S. (2008). *Ortaöğretim (lise) öğrencilerinde rekabetçi tutum ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki düzeyi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksel, N. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ile öz-denetim ve sosyal eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 517664) [Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Alpoğuz, D. U. (2014). *Algılanan ana-baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arıkan, D., Çelebioğlu, A., & Güdücü Tüfekçi, F. (2013). Çocukluk dönemlerinde büyüme ve gelişme (ss. 57-92). In Z. Conk, Z. Başbakkal, H. Bal Yılmaz, & B. Bolışık (Eds.), *Pediatric hemşireliği*. Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Arman, E. (2024). *Ergenlerin algıladığı ebeveynlik tutumu ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve bilişsel esneklik* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi* (Tez No. 211406) [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Arslan, H. N., Terzi, Ö., Dabak, S., & Peksen, Y. (2012). Substance, cigarette and alcohol use among high school students in the provincial center of Samsun, Turkey. *Erciyes Medical Journal/Erciyes*, 34(2), 79-86.
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(4), 7-14.
- Aslan, H. (2021). *Ergenlerin suç eğilimi ile sosyodemografik özellikleri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki: Zonguldak örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi, Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, M. F. (2020). *Ergenlerde iyi oluş, sosyal kaygı ve öz-denetim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. İZÜ Açık Erişim. <https://openaccess.izu.edu.tr/handle/20.500.12436/2391>.
- Avşar Arık, I. (2018). *Teknoloji bağımlılığı ve sosyal kimlik oluşumu: Y nesli* (Tez No. 508305) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Avşaroğlu, S. (2014). Aile içi ilişkiler ve iletişim. A. Kaya (Ed.), *Kişiler arası ilişkiler ve iletişim* (ss.250-270). Pegem Akademi.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim psikolojisi*. İstanbul: Sfn Baskı.
- Aydın, B. (2010). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (3. bs.). Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, B. (2016). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (4. bs.). Nobel Yayınları.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 485–496.
- Babacan, Ş. (2024). *Engelli bireylerin egzersiz yapma durumuna göre sosyal dışlanma düzeyleri* (Tez No. 897749) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Balaban, İ. (2023). *Ebeveyn ergen ilişki niteliği ve ebeveyn öz-şefkat düzeylerinin ergenlerin psikolojik sağlık ve öz-denetim becerileri ile ilişkisi* (Tez No.

- 802161) [Yüksek Lisans Tezi, Beykoz Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bal, F., & Çalık, M. (2021). Ergenlerde okul reddi ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(4), 1368-1384. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.948511>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Baumeister, R. F. (2005). *The cultural nimal: Human nature, meaning, and social life*. Oxford University Press.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Ebeveyn otoritesinin mevcut kalıpları. *Gelişim Psikolojisi*, 4 (1p2), 1.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9(3), 239-267.
- Belli, M. (2018). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu, akıllı telefon kullanımı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Birol, L. (1990). *Hemşirelik süreci* (10.bs.). Şafak Yayınevi.
- Büyükcebeci, A. (2017). *Ergenlerde sosyal dışlanma, yalnızlık ve okul öznel iyi oluş arasındaki ilişki: Empatik eğilimin aracı rolü* (Tez No. 470309) [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Büyükgönenç, L., & Törüner, E. (Ed.). (2012). *Büyüme ve gelişme: Çocuk sağlığı ve hastalıkları temel hemşirelik yaklaşımları*. Göktuğ Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., & Kılıç, E. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi.

- Can, A. A., & Öztürk, E. (2018). Müzik öğretmeni adaylarının öz-denetim düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 2025-2038.
- Canbek, G., & Sarioğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.
- Ceylan, Ö. (2017). *Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: Okul öncesi örneği*. (Tez No. 525392) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Chambers, C. V. (1995). Childhood and adolescence. In R. E. Rakel (Ed.), *Textbook of family practice* (5th ed., pp. 634-659). W. B. Saunders.
- Chein, J., Silva, K., & Steinberg, L. (2017). Peer effects on self-regulation in adolescence depend on the nature and quality of the peer interaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(9), 1878-1890. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0690-8>
- Cin, A., & Tanrıseven, I. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öz-denetim değeri açısından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(46), 534-553.
- Conger, R. D., Cui, M., Bryant, C. M., & Elder, G. H., Jr. (2000). Competence in early adult romantic relationships: A developmental perspective on family influences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(2), 224-237. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.2.224>
- Coşkun, F. (2024). *Ergenlerde gelecek beklentisi, umutsuzluk ve Allah'a bağlanma arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, S., & Kılıç, S. H. (2022). Ergenlerin internet ve akıllı telefon bağımlılığının yalnızlık, uyku kalitesi ve akademik başarı düzeyleri ile ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(4), 511-21.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan insana*. Altın Kitaplar Yayınevi.

- Çetinkaya, A., & Özyürek, A. (2023). Mizaç özelliklerinin okul öncesi çocukların ruhsal uyumlarına etkisinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(237), 53-70.
- Çetinkaya, H., & Gözen, D. (2016). Ergenlerde özkıyım, risk faktörleri ve hemşirelik yaklaşımı. *The Journal of Pediatric Research*, 3(3), 138- 133.
- Çetinkaya, S. (2019). *Algılanan anne baba tutumlarının ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesi* (Tez No. 537945) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çıtak G. (2021). Reproductive health problems in adolescents and the importance of education. *Halic Uni J Health Sci.*, 93-100. doi: 10.48124/husagbilder.798730.
- Çoban, R., & Turan, N. (2023). Çocuklukta algılanan ebeveyn tutumlarının ve ebeveynler arası çatışmanın genç yetişkinlerin kişilerarası iletişim becerisi ile olan ilişkisi: Öz duyarlılığın aracı rolü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 79-100. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.9.17.133>
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Daysal Güler, B. & Altay, B. (2024). Adölesanlarda riskli sağlık davranışları ve hemşirelik yaklaşımı. *Hitit Sağlık Dergisi*, 2, 27-39.
- Deniz, M. E. (2010). *Eğitim Psikolojisi*. Maya Akademi Yayınları.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adölesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63, 19-21.
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. (Tez No. 191358) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- Dolgun, G., İnal, S., & Uğurlu, F. (2011). Ergen sağlığının sürdürülme ve geliştirilmesinde hemşirenin rolü. *Türk Pediatri Arşivi*, 46(11), 4-8. <https://doi.org/10.4274/tpa.46.21>
- Dörtkardeş, N. (2023). *Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile ruhsal Sorunları ve akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Tez No. 827623) [Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Duyan, V., Gülten, Ç., & Gelbal, S. (2012). Öz-denetim ölçeği- ÖDÖ: Güvenirlilik ve geçerlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 19-30.
- Düşünceli, B. & Demirel, G. (2023). Ergenlerin sosyal medyaya yönelik tutumları ile bilinçli farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 347-364.
- Efe, Y. S., Özbey, H., Caner, N., Erdem, E., Kuzucu, E. G., Karakükçü, M., Patiroğlu, T., Ünal, E., Yılmaz, E., & Özcan, A. (2022). Social exclusion and behavior problems in adolescents with cancer and healthy counterparts. *Journal of Pediatric Nursing*, 64, e95–e101. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2021.12.023>
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Maszk, P., Holmgren, R., & Karen, S. (1996). The relations of regulation and emotionality to problem behavior in elementary school children. *Development and Psychopathology*, 8, 141–162.
- Eldeleklioğlu, J. (1999). Karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasında ilişki. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2(11), 7-13. <https://doi.org/10.17066/pdrd.52269>
- Eni, B. (2017). *Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ve algıladıkları ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi* (Tez No. 466096) [Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Erbil, N., Divan, Z., & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(10), 7- 15.
- Erdem, D. V., & Şimşir Gökalp, Z. (2024). Ergenlerde öz-kontrol becerileri ile sosyal medya bağımlılığı ve sosyotelizm arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 14(1), 117-138. <https://doi.org/10.17066/tpdrd.1326211>
- Erikson, E. H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 4(1), 56-121.
- Esen Çoban, A., Bilgen, Z., İdrisoğlu, Ö., Sönmez, İ., Türe Köse, H. B., & Ünlü Bozkurt, H. (2021). Karşılaşılan duygusal ve davranışsal problemlerin ebeveyn tutumu ile ilişkisinin incelenmesi: İçerik analizi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4302–4335. <https://doi.org/10.26466/opus.907851>
- Flannery, D. (2006). *Violence and mental health in everyday life*. AltaMira Press.
- Gander, M.J., & Gardiner H.W. (1993). Çocuk ve ergen gelişimi (B. Onur, Çev.). İmge Yayınevi.
- Gökalp, A., Uluçınar, U., Değirmenci, N., & Yüksel, K. (2021). Öz denetim ile sorumluluk arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 715-726. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1042293>
- Gusinac, M. (2020). *Madde bağımlısı ergenlerde sosyal dışlanma ve sosyal ihtiyaçların incelenmesi* (Tez No. 634127) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gülcan, E. (2021). *Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumu ve bağlanma stillerinin psikolojik dayanıklılıklarına etkisinin incelenmesi* (Tez No. 717720) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Gürler, A. (2017). Ergenlerde sosyal dışlanma ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 941-951.
- Gürsu, O., & Özçelik, M. F. (2022). Ergenlik döneminde dijital oyun bağımlılığı ve dindarlık ilişkisi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 199- 216. doi: 10.30627/cuilah.1092685.
- Halberstadt, A. G., Hubbard, J. A., Dearing, K. F., & Maszk, P. (2008). Emotional self-regulation, peer rejection, and antisocial behavior: Developmental associations from early childhood to early adolescence. *Development and Psychopathology*, 20(3), 745-765.
- Han, D. (2023). *Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı durumlarının öz-denetim (öz kontrol) ve sosyal duygusal beceriler açısından incelenmesi* (Tez No. 813872) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Harma, M. (2008). *The impact of parental control and marital conflict on adolescents' self-regulation and adjustment* (Tez No. 228438) [Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Hudaynazarova, A. (2022). *Olumlu ve olumsuz yaşantı geçirmiş ergenlerin ostrasizm (sosyal dışlanma) ve affetme düzeylerinin incelenmesi* (Tez No. 755619) [Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Işık, Y., & Çelik, E. (2020). Ergenlerde psikolojik sağlamlığın sosyal dışlanma, sosyal kaygı, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(27), 174-209. <https://doi.org/10.26466/opus.642037>
- İnanç, B., & Yerlikaya, E. (2012). *Kişilik kuramları* (6. basım). Pegem Akademi Yayınları.
- Karabulut, E. O., & Atasoy, M. (2024). Ergen voleybolcularda ostrasizm (sosyal dışlanma) yordayıcısı olarak sosyal medya bağımlılığı. *Sportive*, 7(1), 88-104. <https://doi.org/10.53025/sportive.1440908>

- Karaçor, M. (2020). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler arasında duygu düzenleme, anne-baba tutumu ve sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 651498) [Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karagöz, Y. (2024). *İstismar ve ihmale maruz kalan ergenlerin duygu düzenleme stratejileri ve sosyal dışlanma algılarının incelenmesi* (Tez No. 873111) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karataş, K. (2013). *Öğretmen adaylarının öz yönetimli öğrenmeye hazır bulunuşluklarının eleştirel düşünme eğilimleri, genel öz yeterlikleri ve akademik başarıları açısından yordanması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, M., & Duyan, V. (2020). Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatı'nda çalışan polis teşkilatı mensuplarında öz-denetim ve sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 302-315. <https://doi.org/10.46971/ausbid.770372>
- Kasap, H. (2015). *15-17 yaş grubu ergenlerde sosyal destek, okul başarısı ve aile yapısının madde bağımlılığına karşı koruyucu etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keser, H. (2022). *Ergenlik dönemindeki bireylerin ahlaki değer düzeyleri ile duygu düzenleme becerilerinin incelenmesi* (Tez No. 751481) [Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kınık, E. (2000). Adolesan dönemde fiziksel büyüme ve cinsel gelişme. *Katkı Pediatri Dergisi Adolesan Sayısı*, 21(6), 720-740.
- Kocayörük, E. (2010). Ergen gelişiminde aile işlevleri ve baba katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (33), 37-45.
- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan mutluluğa kişilik* (17. basım). Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Mesleğe ve okula yöneltme amaçlı bir grup rehberlik programı. *Örnek grup rehberlik programları*. Nobel Yayıncılık.

- Kulaksızoğlu, A. (2014). *Ergenlikte sosyalleşme ve ahlak gelişimi: Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2022). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Kula, M. N., Gürses, İ., Hayta, A., Ekşi, H., & Kılavuz, M. A. (2002). *Gençlik, din ve değerler psikolojisi*. Ankara Okulu Yayınları.
- Lei, Y., Zhang, X., & Zhao, Y. (2024). Ostracism and adolescent withdrawal: The mediating role of self-esteem. *Frontiers in Psychology*, 15, 1411697. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1411697>
- Leondari, A., & Kiosseoglou, G. (2000). The relationship of parental attachment and psychological separation to the psychological functioning of young adults. *Journal of Social Psychology*, 140(4), 451-466.
- Macit, S. (2023). *Eğitim çağındaki çocuk ve ergenlerde sosyal dışlanma ve aidiyetin başarı odaklı motivasyon üzerindeki yordayıcı etkisi* (Tez No. 784595) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Maden, K., Uzkul, S., & Öğretir, A. (2022). 4-6 yaş çocukların öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, 64, 525-551. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1024579>
- Mahler, M. S., Pine, F., & Bergman, A. (1975). *The psychological birth of the human infant: Symbiosis and individuation*. Basic Books.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Mercan, Ç. A. (2010). Gelişim psikolojisinde kuramlar ve araştırma yöntemleri (ss. 8-12). İçinde H. Ergin & S. A. Yıldız (Ed.), *Gelişim psikolojisi*. Nobel Yayınları.
- Meurillon, R., Stheneur, C., & Le Roux, E. (2024). Discrimination against adolescents with chronic diseases: A systematic review. *European Journal of Pediatrics*, 184(1), 74. <https://doi.org/10.1007/s00431-024-05829-4>

- Meydan, B. (2021). Ergenlik döneminin doğası ve psikososyal uyum. E. Çimşir ve R. Akdoğan (Ed.), *Ergenlik ve ergen bireye yaklaşım* içinde (s. 6-11). Anı Yayıncılık.
- Ömeroğlu, E., & Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Morpa Kültür Yayınları.
- Özaltın, E., Çelikay Söyler, H., & Günay, E. (2022). Ortaokul öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı, algılanan anne baba tutumu, sosyal dışlanma ve akademik özyeterlilik. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(8), 1093-1109. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1047>
- Özçakar, N. (2010). Birinci basamakta adölesana yaklaşım, *Turkish Family Physician Online Dergi*, 1(1), 23-28.
- Özdemir, E. (2021). *Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Tez No. 669944) [Yüksek Lisans Tezi, Karatay Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özdemir, G. (2024). *Ergenlerde anne baba tutumu ile psikolojik problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğünün rolü* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özgenç, G. (2022). *Polislerde öz-denetim, sosyal sorun Çözme becerisi, psikolojik sağlamlık ve duyguları ifade etme arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Özgül, O. (2017). *Lise öğrencilerinde öz-denetim ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi (Elazığ ili örneği)* (Tez No. 477130) [Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özgün, D. (2022) *Erken ergenlik şikayeti ile başvuran hastalarda ve annelerinde tetkik ve tedavinin anksiyete düzeyine etkisi* (Tez No. 762197) [Uzmanlık Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Özgüngör, S. (2021). Bilişsel gelişim (ss.259-271). İçinde D. M. Sirez (Ed.), *Çocuk ve ergen gelişimi: Çok boyutlu bir bakış* (1.bs.). Pegem Akademi.
- Öz, İ. (2007). *Anne baba olma sanatı*, Öz Yayınları.
- Özkalp, E. (2003). *Psikolojiye giriş dersleri* (1. baskı). Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Özmaya, E., & Erkoç, B. (2024). Ergenlerde sosyal dışlanmanın internet bağımlılığına etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(3), 1348-1357. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1459335>
- Özyürek, A., & Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(2), 75-76. <https://doi.org/10.14486/IJSCS315>
- Parlaz, E.A., Tekgül N, Karademirci, E., & Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.
- Rosenbaum, M. (1993). The three functions of self-control behavior: Redressive, reformatory, and experiential. *Work & Stress*, 7(1), 23-37. <https://doi.org/10.1080/02678379308257044>
- Sabuncu, N. (1996). *Hemşirelik esasları*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Santrock, J. W. (2012). *Adolescence* (14. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik* (D. M. Siyez, Çev.). Nobel Yayınları.
- Sapancı, A. (2022). *Annelerin yaşam projelerinin gözaltındaki çocukların öz-denetimine etkileri: Yaşam amacının kritik rolü* (Tez No. 627454) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sarıkaya, S. (2023). *Ergenlerde algılanan anne-baba tutumları, duygu düzenleme becerileri, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Tez No. 798174) [Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Semerci, B. (2006). *Birlikte büyütelim: Çocuğun ruhsal gelişimi*. Melisa Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (24. baskı). BRC Ofset.
- Sevim, K. (2020). Sosyal çalışma ve damga. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 44-54.
- Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review*, 133(5-6), 531-578.
- Smith, E. E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R., Bem, D. J., & Maren, S. (2015). *Psikolojiye giriş*. Arkadaş Yayınevi.
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*, 30(1), 74-99. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2009.11.001>
- Solak, Ç., & Teközel, M. (2019). Sosyal dışlanma olgusu üzerine genel bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 293-315. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.585260>
- Soylu, S.G. (2022). *Kadın yoksulluğu ve sosyal dışlanma ilişkisi* (Tez No. 721402) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Soyumtürk, İ. (2021). *Yetişkin bireylerde algılanan ebeveyn tutumu ile çocukluk çağı travmalarının duygusal yeme üzerine etkisinin incelemesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. İmge kitapevi.
- Sümer, N. (2009). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 49-64. <https://www.tpd.org.tr>

- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 45-59.
- Şahin, Ş., & Çövenner Özçelik, Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1), 42-49.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen, ve anne baba*. Çantay Yayınları.
- Tanrıkulu, M. (2019). *Ergenlerde internet kullanımı ve bağımlılığıyla ilişkili faktörler: bağlanma, öz- denetim ve algılanan sosyal destek* (Tez No. 586340) [Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Taşçı, Y. 2013. *Ergenlik döneminde bulunan (12-15 yaş) öğrencilerin akademik başarılarında okulun rolü: Batman ili örneği* (Tez No. 419200) [Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması (AÇSAP) Genel Müdürlüğü. (2009). *Cinsel sağlık ve üreme sağlığı: Üreme sağlığına giriş katılımcı kitabı*, Ankara.
- Tekgöl, B. N., & Uslu Tek, P. (2005). Puberte (ss.23-37). In B. N. Tekgöl (Ed.), *Adolesan Sağlığı*. Pratisyen Hekimlik Derneği yayını.
- Temel, F., & Aksoy, A. B. (2016). *Ergen ve gelişimi yetişkinliğe ilk adım* (4. Basım). Nobel Yayınları.
- Tetik, G. (2020). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ve duygusal zeka arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı rolünün incelenmesi* (Tez No. 646246) [Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Topaloğlu, E. (2024). *Ergenlerde algılanan anne-baba tutumları ile yalnızlık ve iyimserlik kötümserlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 909677) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Toplu, A. (2017). *Şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ile empati ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin demografik değişkenlerle birlikte incelenmesi (Kahramanmaraş ili örneği)* (Tez No. 478828) [Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Turan Okuş, K. (2024). *Sosyal dışlanma perspektifinden engelli öğrencilere yönelik kaynaştırma eğitimi* (Tez No. 909385) [Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Türktaş, M.C. (2004). *Ergenlerde sapkın davranışın nedeni olarak öz-denetim ve aile içi denetim mekanizmalarının analizi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuğutlu, E. (2024). *Kendini sabote etme eğilimi, algılanan anne ve baba tutumu ve mükemmelliyetçilik arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Turgut, Ö., & Eraslan Çapan, B. (2017). Ergen psikolojik sağlamlık düzeyinin yordayıcıları: Algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 162-183. doi: 10.21764/mauefd.309934
- Türkön, H. (2019). *Ergenlerde (14-18) Bağlanma stilleri ile gelecek beklentisi ve öz-denetim düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 585470) [Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- UNICEF. (2011). *Adolescence: An age of opportunity – The state of the world's children*. <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2011> (Erişim Tarihi: 11.05.2025).
- Usluca, A. (2019). *Ergenlik dönemindeki bireylerin madde kullanım eğilimleri ile öz yeterlilik inançları ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Uygun, K., & Arslan, Ö. (2023). Sosyal bilgiler öğretim programlarında ve ders kitaplarında öz denetim becerisinin incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 7(3), 152-163.
- Walcott, C. M., Meyers, A. B., & Landau, S. (2008). Adolescent sexual risk behaviors and school-based sexually transmitted infection/HIV prevention. *Psychology in the Schools*, 45(1), 38-51.
- World Health Organization. (2017). *Promoting the health of young people in custody* (p. 7). <https://www.euro.who.int/document/e81703.pdf>
- Williams, K. D., (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology*, 58, 425–452. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085641>
- Williams, K. D., & Nida, S. A. (2021). Ostracism: Consequences and coping. *Current Directions in Psychological Science*, 30(2), 137-142. <https://doi.org/10.1177/0963721420979980>
- Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A., & Leyendecker, B. (2009). Child socialization goals of Turkish mothers: An investigation of education related within-culture variation. *Turkish Journal of Psychology*, 24(63), 16-19.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri anlamak*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Ana-baba-çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer H. (2015). *Çocuk psikolojisi* (38. Basım). Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, A. (2000). Anne baba tutum ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlilik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.
- Yılmaz, K. (2021). *Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumları üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 699672) [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, Y. (2020). *5-6 yaş grubu çocuklarının sahip oldukları öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No.

653389) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yol, F., & Aksoy, A. B. (2025). Ergenlik döneminde risk alma davranışlarını etkileyen faktörler: Sistematiik bir derleme. *Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Dergisi (KÜED)*, 5(1), 1-16.

Yücel, İ., & Şirin, S. (2020). Özdenetim ile iş stresi arasındaki ilişkide meslektaş desteğinin aracılık rolü. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 148-158.

Yüçetürk, O.K. (2018). *Lise öğrencilerinde sosyal dışlanmanın akran ilişkileri ve mükemmeliyetçilik ile ilişkisi* (Tez No. 526827) [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yüksel, R., Kocairi, C., Arslantaş, H., & Söylemez, B. (2020). Ergenlerde internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-28.

Yürük Bal, E. (2015). *Spor yapmanın ergenlerin benlik saygısı ve öz yeterliliklerine etkisi* (Tez No. 417390) [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Zeybel, A. S. (2023). *Algılanan ebeveyn tutumlarına göre ergenlerde görülen özdenetim sorunları ve kişilerarası ilişkilerde bağlanma stillerinin incelenmesi*. (Tez No. 819801) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

Tarih: .../.../...

Değerli Katılımcı, bu formda ‘Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri, Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi’ başlıklı araştırmanın soruları yer almaktadır. Tüm soruların içtenlikle yanıtlanması araştırmanın güvenilirliği açısından önemlidir. Araştırmaya yaptığınız katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

1) Cinsiyetiniz

a. Kız b. Erkek

2) Yaşınız

a. 14 b.15 c.16 d.17 e.18 f.19

3) Sınıfınız

a. 9 b. 10 c. 11 d. 12

4) Ailenizin gelir durumu

a. Düşük b. Orta c. Yüksek

5) Annenizin yaşı

a. 20-29 b. 30-39 c.40-49 d.50-59 e. 60 yaş veya üstü

6) Babanızın yaşı

a. 20-29 b. 30-39 c.40-49 d.50-59 e. 60 yaş veya üstü

7) Annenizin eğitim durumu

a. Okur- yazar değil b. İlkokul c. Ortaokul d. Lise e. Lisans d. Lisansüstü

8) Babanızın eğitim durumu

a. Okur- yazar değil b. İlkokul c. Ortaokul d. Lise e. Lisans d. Lisansüstü

9) Anne babanızın birliktelik durumu

a. Evli, birlikte yaşıyorlar b. Evli ayrı yaşıyorlar c. Boşanmış

10) Kardeş sayınız

a. Tek çocuk b. 1 c. 2 d. 3 e. 4 f. 5 ve üstü

11) Doğum sırasınız

a. Tek çocuk b. İlk çocuk c. İkinci çocuk d. Üçüncü çocuk e. Dördüncü ve üstü

12) Herhangi bir sağlık sorunuz var mı?

a. Yok b. Var (belirtiniz?).....

EK 2. Ergenlerde Öz Denetim Becerileri Tutum Ölçeği (EÖDBTÖ)

NOT; 1: *Bana hiç benzemiyor* 2: *Bana benzemiyor* 3: *Bana biraz benziyor*

4: *Bana çok benziyor*

MADDELER	1	2	3	4
1. Üzgün olduğumda kendimi iyi hissettirecek bir şeyler yapabilirim.	1	2	3	4
2. Sıkıldığımda yerimde duramam/oturamam.	1	2	3	4
3. Birine kızgın olduğumda bile, etraftaki diğer insanlara normal davranabilirim	1	2	3	4
4. Stres altındayken yapmam gereken işleri yapmakta iyiyimdir.	1	2	3	4
5. Yorgun olsam bile, yeni bir işe başlayabilirim.	1	2	3	4
6. Küçük sorunlar beni uzun-vadeli planlarımdan alıkoyabilir	1	2	3	4
7. Eğlenceli bir şeyler yaparken, yapmam gereken diğer işleri unuturum.	1	2	3	4
8. Sıkıcı bir derste, dikkatimi toplamakta zorlanırım.	1	2	3	4
9. Meşgul edilerek ve dikkatim dağıtılarak kesilsem bile, yaptığım işe kolayca geri dönebilirim.	1	2	3	4
10. Etrafta başka işler olurken dikkatimi yaptığım işe yoğunlaştırmakta zorlanırım.	1	2	3	4
11. Ne kadar daha çalışmam gerektiğini/gerekeceğini hiçbir zaman bilemem.	1	2	3	4
12. Stres altındayken planlar yapmak ve büyük işler yapmaya başlamakta zorlanırım.	1	2	3	4
13. Heyecanlandığımda ya da kızdığımda kolayca sakinleşebilirim.	1	2	3	4
14. Bir şey istediğim gibi gitmediğinde amacıma ulaşmak için davranışlarımı değiştirebilirim.	1	2	3	4
15. Arkadaşlarım dışarı gitmek istediğinde, kendimi çalışmak için tutabilirim	1	2	3	4
16. İşler istediğim gibi gitmiyorsa, kontrolümü kaybederim.	1	2	3	4
17. Bir şeyi çok istiyorsam, ona hemen sahip olmak isterim	1	2	3	4
18. Biriyle ciddi bir anlaşmazlığa düştüğümde kontrolümü kaybetmeden sakince konuşabilirim	1	2	3	4
19. Yapmam gereken çok sıkıcı olsa bile o işe yoğunlaşabilirim.	1	2	3	4
20. Tepem atıp, bir şeyler fırlatmak istediğimde kendimi durdurabilirim.	1	2	3	4
21. Sonu nereye varacağı belli olmasa da dikkatli çalışabilirim.	1	2	3	4
22. Dışarıya belirtmeden de duygularımın ne olduğunun farkındayım.	1	2	3	4
23. Arkadaşlarım konuşurken bile işime konsantre olabilirim.	1	2	3	4
24. Bir hedefe ulaşmak için heyecanlandığımda (örn., yeni bir okula gitmek vb.), kolayca o hedef için çalışmaya başlayabilirim.	1	2	3	4
25. Plan ve hedeflerim zor olsa da onlara bağlı kalacak bir yol bulurum.	1	2	3	4
26. Uzun vadeli bir projem olduğunda, üzerinde sabırla çalışabilirim.	1	2	3	4
27. Bir şeyi yapmamam gerektiğini biliyorsam, kendimi tutabilirim.	1	2	3	4

28. Yemek istediğim miktarı kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4
29. Eğlenceli bir şey yaparken zamanın farkında olmam.	1	2	3	4
30. Önceden planlama yapılması gereken büyük işlere başlamakta zorlanırım.	1	2	3	4
31. Neye ağlayacağımı önceden hissedirim.	1	2	3	4
32. Yorgunken beni heyecanlandırabilecek şeylere ilgi duymakta zorlanırım.	1	2	3	4

EK 3. Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Lütfen aşağıdaki soruları kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün uygun olan kutucuklardan birini (X) şeklinde işaretlemeniz istenmektedir. 19. ve 20. Sorulara cevabınız evet ise hemen altındaki soruları da cevaplayınız. Cevabınız hayır ise hayır kutucuğunu (X) şeklinde işaretleyip diğer soruya geçiniz.

Anne-Baba Tutum Ölçeği	TAMAMEN BENZİYOR	BİRAZ BENZİYOR	BENZEMİYOR	HİÇ BENZEMİYOR
1. Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.				
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.				
3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.				
4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söyler				
5. Doktora ya da hastaneye gittiğim için okula gidemediğim olur.				
6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.				
7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.				
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söyler.				
9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.				
10. Annem ve babamla her tartıştımda bana "büyüdüğün zaman anlarsın" derler.				
11. Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.				
12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.				
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar				

14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.						
15. Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.						
16. Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranır ki suçluluk duyar ve utanırım.						
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.						
18. Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.						
	Evet			Hayır		
19. Genel olarak annem ve babam okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?						
<i>Eğer cevabınız Evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.</i>	20.00' den önce	20.00-20.59	21.00-21.59	22.00-22.59	23.00 daha	İstediği m saate
Hafta içinde en geç saat kaç kadar kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?						
	Evet			Hayır		
20. Genel olarak annem ve babam hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?						
<i>Eğer cevabınız Evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.</i>	20.00' den önce	20.00-20.59	21.00-21.59	22.00-22.59	23.00 daha	İstediği m saate
Haftanın Cuma ya da Cumartesi kadar akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?						

<i>Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?</i>	Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba gösterir
21. Eğer gece bir yere gittiyseniz nereye gittiğiniz			
22. Boş zamanlarınızda ne yaptığınız			
23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığınız			
<i>Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?</i>	Bilgileri yoktur	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır
24. Eğer gece bir yere gittiyseniz nereye gittiğiniz.			
25. Boş zamanlarınızda ne yaptığınız.			
26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğiniz			

EK 4. Ergenler İçin Ostrasizm (Sosyal Dışlanma) Ölçeği (EİÖÖ)

NOT; 1: Hiçbir zaman 2: Nadiren 3: Bazen 4: Çoğunlukla 5: Her zaman

Genellikle diğer insanlar;	1	2	3	4	5
1. Bana görünmez biriymişim gibi davranırlar.	1	2	3	4	5
2. Benim varlığımı yok sayarlar.	1	2	3	4	5
3. Yürürken selam verdiğimde karşılık vermezler.	1	2	3	4	5
4. Onlarla konuşurken beni görmezden gelirler.	1	2	3	4	5
5. Beni önemsemezler.	1	2	3	4	5
6. Evimde benimle birlikte vakit geçirirler.	1	2	3	4	5
7. Beni partilerine, organizasyonlarına ve toplantılarına davet ederler.	1	2	3	4	5
8. Beni tatil ve gezi planlarına dahil ederler.	1	2	3	4	5
9. Benim onlarla ilgilenmem için çaba harcarlar.	1	2	3	4	5
10. Beni yemeğe davet ederler.	1	2	3	4	5
11. Hafta sonu etkinliklerine ve eğlencelerine beni davet ederler.	1	2	3	4	5

EK 5. Ebeveyn Onam Formu

Ek-1

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, Eğrenlerin öz denetim becerileri öğrenen ebeveyn adıyla, Mart - Haziran tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Eğrenlerin öz denetim becerileri öğrenen ebeveyn tutumu ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır.

Araştırma Uygulaması: Anket Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Gülüm Gülsüm KAYA

İletişim bilgileri :

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK 6. Katılımcı Onam Formu

Sayın Katılımcımız Eğretlerin Öz Denetim Becerileri Açılanan
Katılacağınız bu çalışma, Ebeveyn Tutumu ve Sosyal Disiplin adıyla
Ümmü Golsüm KAYA tarafından Mar-1 - Haziran tarihleri arasında yapılacak
bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Eğretlerde öz denetim becerileri açılanan ebeveyn
tutumu ve sosyal disiplin arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır.

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler):

Araştırma Uygulaması: ☒ Anket

O Görüşme

O Gözlem

O

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile
gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı
olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla
gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada
kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak,
katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama
işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan
çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir,
sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Ümmü Golsüm KAYA

İletişim Bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK 7. Etik Kurul İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 01.03.2024-E.95929

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı :E-95531838-050.99-95929
Konu : Etik Kurul Kararı

01.03.2024

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL

İlgi : Lisansüstü Eğitim Enstitüsünün 25.01.2024 tarih ve 92431 sayılı yazısı

Lisansüstü Eğitim Enstitüsünün ilgi yazısına istinaden Dr. Öğr. Üyesi Ela VAROL'un danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Ümmü Gülsüm KAYA'nın "Ergenlerin Öz Denetim Becerileri, Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Sosyal Dışlanma Arasındaki ilişkinin Belirlenmesi" başlıklı bilimsel araştırması Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulunca incelenmiş olup, 29.02.2024 tarih ve 54 sayılı karar ile söz konusu araştırmaya izin verilmiştir. Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Metin AKGÜN
Etik Kurulu Başkanı

EK 8. Araştırma Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 09.05.2024-E.100820

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı :E-28814003-605-100820
Konu :Araştırma Uygulama İzni

09.05.2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜNE

Ağrı Valiliğı İl Millî Eğitim Müdürlüğünün "Araştırma Uygulama İzni" konulu 26.04.2024 tarih ve E-78971437-605.01-101147212 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Mucip GENİŞEL
Rektör V.

Ek:26.04.2024 tarih ve E-78971437-605.01-101147212 sayılı yazı

Evrak Tarih ve Sayısı: 09.05.2024-E.100820

T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-78971437-605.01-101147212
Konu : Araştırma Uygulama İzni

26.04.2024

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : Valilik Makamının 26.04.2024 tarihli ve 101007948 sayılı Olur yazısı.

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Ümmü Gülsüm KAYA'nın "Ergenlerde Öz Denetim Becerileri, Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Sosyal Dışlanma Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi" konulu bilimsel araştırmasının Ağrı'daki liselerde uygulanması için İlgi'de kayıtlı Olur yazısı ekte sunulmuştur. İlgili hocamıza gerekli bilgilendirmenin yapılması hususunda;

Gereğini arz ederim.

Hasan KÖKREK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: İlgide Kayıtlı Yazı ve Ekleri

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ümmü Gülsüm KAYA
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Erzurum Atatürk Üniversitesi/Hemşirelik Fakültesi /Hemşirelik
Yüksek Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği (YL) (TEZLİ)
İş Deneyimi	
Stajlar	Erzurum Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Çalıştığı Kurumlar	Ağrı Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Hemşire)
İletişim	
E-posta Adresi	
Mezuniyet Tarihi	
Lisans Mezuniyet: 16.06.2021	

